

הישיבה המאה ארבעים ותשע (קמ"ט)

ביום רביעי, כ"ה באדר א' התשמ"א (4 במארס 1981), בשעה שלוש אחה"צ, בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים האדונים א' אבן-שושן, ש' אברמסון, א"א אורבך, ש' אירמאי, ע' איתן, י' בלאו, ז' בן-חיים, נ' ברגרין, א' ברוידא, א' דותן, א' הלקין, מ' מדן, ש' מורג, א' מירסקי, ע"צ מלמד, ש' מלצר, ד' סדן, גב"ע צרפתי, מ"צ קדרי, ח' רבין, י' רצהבי, י' שבטיאל, מ' שלי.
 החברים היועצים האדונים ח' איזק, מ' בר-אשר, ד' טנא, א' מגד, מ' מייזלש, י' מנצור, א' פורת.
 עובדי האקדמיה הגברות ש' בהט, ע' קלין, נ' רייך, ה' שי, ו' שלומי והאדונים נ' אפרתי, א' בנדויד, י' לוי ור' מירקין.
 אורחים: הגב' ברמאיר, קרובי משפחה, פרופ' אברמסקי, הא' א' לפשיץ.

התנצלו: האדונים ע' אורנו, ג' גולדנברג, ש' הלקין, ש' ייבין, י' סמילנסקי, ד' פגיס, י' שלו.

סדר היום: א. הודעות

- ב. דברים לזכרו של הא' צבי ברמאיר ז"ל - מפי הא' מירסקי
- ג. דו"ח הוועדה לעברית בת זמננו ודיוני המנהלה בנושא זה
- ד. אישור מונחים: מילון המתמטיקה, האותיות Q-I

א.

הא' בן-חיים: אנו מתכנסים היום לישיבת המליאה אבליים. לפני שבועות מעטים הלך מאתנו חבר, צבי ברמאיר, זכרו לברכה. (החברים מכבדים בקימה את זכרו של צבי ברמאיר ז"ל). בלא עתו הלך ועוד כוחו עמו ותשוקתו בו לפעול לספרות ולחינוך הנוער. סופר מקורי היה, אך גם נחן בכישרון שאינו מצוי להיות מתרגם מעולה של דברי ספרות מגרמנית לעברית, לתת להם לבוש עברי, סגנון עברי עצמי. בזכות מעשיו בספרות ובחינוך נבחר לפני כשבע שנים לחבר-יועץ באקדמיה ללשון העברית, וקיבל על עצמו את הכרוך בתפקיד זה באהבה. לצערנו, זמן קצר לאחר שנבחר חלה מחלה שהכריעתו. לא זכינו ליהנות במידה שקיוונו מניסיונו העשיר בתרגום ומן העבודה עמו.
 האקדמיה שותפה לצער המשפחה ותזכור את חלקו של חברנו ברמאיר במפעלה ללשון העברית.

הא' מירסקי יאמר דברים לזכרו.

נעלה גם את זכרו של הפרופסור אריה פיינגנבאום שנפטר לפני שבועיים והוא שבע ימים ועתיר מעשים. הוא תרם תרומה נכבדה מאוד לא רק לרפואה ולמדע הרפואה בארץ אלא אף לעיצוב מונחי הרפואה בפעולתו הרפואית והספרותית ובייחוד על ידי השתתפותו הפעילה והממושכת בוועדות למונחי הרפואה של ועד הלשון העברית.
 יהיה זכר הנפטרים החשובים ברוך.

זיכרון לצבי ברמאיר ע"ה

נכנסנו היום לבכות את בכינו על מר צבי ברמאיר, שנפטר לפני כחודש ימים. ולעת כזאת יש לפתוח בסיפור דבריו של מת.

מולדו של ברמאיר היה בארץ הגר. בנערותו שתה מאותה באר עמוקה של תורה, שהייתה כרויה שם ולמימיה אין סוף, וגדולה הייתה אותה לגימה, שנבלעה בו בכל חדרי נפשו, ולחלוחית שלה עמדה בו כל ימיו, והצמיחה לאחר זמן סיפורים שאינם גדלים אלא על מים חיים, כמים ששתה בנערותו. משום סמיכותה של ארץ מולדתו לאשכנז, הומשכה עליה השפעתם של היהודים מעבר לגבול, שעשו בליה של שמירת המצוות עם תרבות גרמניה. רעיון זה שבעליו נתעו לראות בו תקווה ליהדות, גם לקח לבם של יהודים בארץ אונגארן. ומשאוהו את צבי ברמאיר שפרצו בו כישרונותיו, העמידוהו בבית אביו על הדרך הזאת, שילך לאשכנז וילמד שם בבית המדרש לרבנים עד כי יצא משם מובחר בכתר תורה ומוכתר בנימוסים. זה הדפוס הרוחני והגשמי של האדם השלם, כפי שנראה לדור האבות שלאחר מלחמת העולם הראשונה. אבל אותה שעה כבר נישאה בקרב היהודים שבארצות מזרח אירופה רוח הציונות, והיא אחזה בצעירים שבעם וטלטלה אותם והסיעתם מן המקום שהעמידום אבותם. אף הוא, צבי ברמאיר הכניע בלבו את משא נפש אבותיו, וכיוון גם הוא את עצמו כנגד ארץ ישראל, ועוד הוא כבן שבע-עשרה נצטרף שם להוצאת עיתון ציוני.

בשנת תרצ"ו עלה לארץ ישראל, כמשפט החלוצים בימים ההם, קודם שבילינו את הציונות; עלה לכאן וקבע עצמו בקיבוץ בשער הנגב. וכשעלה לארץ עלתה העברית עמו. שאותה שעה עדיין ישבה העברית בארצות הגולה, במקום שישבו היהודים, והם כלכלו את העברית בכבוד ובאהבת נפש ככל יכולתם. בעלותו לארץ-ישראל יצאה העברית שלו לאור, והתחילה מתגדלת ומתגברת בשירים וברשימות ובסיפורים, שהיו נדפסים בעיתונות. ומאותה שעה ואילך לא ידו מעם הספרות העברית כל ימיו.

בימי מלחמת העולם השנייה, כשיצאו מבחורי ארץ-ישראל להקדים פני האויב באיטליה, היה גם הוא בין החיילים היוצאים. ואף כאן, כשיצא לאותה הדרך של סכנה וגדודי אויב, הוליך כינורו עמו. כשבא לדרך של רומי, בשנת תש"ה, הוציא שם לאור קובץ שירים. קשה היה המעשה הזה מאוד, כי לא נמצאו אותה שעה ברומי אותיות דפוס עבריות אלא בידי הוואטיקאן. ובשירי ברמאיר המראות והמורא של המלחמה, ומעין המראות שבשירי המלחמה של ר' שמואל הנגיד.

רועדת בשירים החרדה לשלום ארץ-ישראל ולשלום ירושלים, והוא ירא וחרד לשלמות הנפש כלכתו בדרכים בארץ העמים. כי על כן קרא לקובץ שיריו: **שירי דאגה**. משום שביציאת זה המחנה של בחורים יהודים לקרב, לא הייתה התקווה לשוב עטורי ניצחון, כי בדאגה יצאו, ובדאגה הייתה מלחמתם, וגם חזירתם של אותם שובי מלחמה בדאגה הייתה. את דאגותיו על ארץ-ישראל שהיה רחוק ממנה, על נפשו שהייתה חשופה בלי מגן וסתרה, ועל ירושלים שתמונתה הייתה רשומה בתוך עיניו - את דאגותיו אלו הכתיב בספר שיריו, וכך אמר:

מִסְמָטָאוֹת נְאֻפּוֹלִי,
אָמִי,
נְהַלִּינִי אֶל הַבַּיִת,
הֵי עָמִי,

היי עמי.
 אם תתפגם פה
 עיני,
 אלי אלוה
 מי יביאני,
 מי יביאני?
 נשקי מאד את
 ירושלים,
 לעולם ועד
 לי בציון
 לי בציון.

("אנחה" עמ' 33)

כשחזר עם שובי מלחמה לארץ-ישראל, ונתפטר מאותן הדאגות, התחיל אורג את מסכת סיפוריו, והוציאם אחר כך לאור בספרו "כמו אבוקה דולקת". הסיפורים שכתב ברמאיר אינם ממין הסיפורים שאדם כותבם על פי הבטת ראייה בהליכות החיים וביצרי מעללי איש, שהוא מסתכל במעשיהם מקרוב, כרוב הסיפורים הנכתבים בישראל ובעמים. אבל הוא נטל עצמו לצד אחר, אל מעשי קדמונים, אשר הרבה אנו ניאונים מהם, ורוב פרנסת נפשנו מהן היא באה, ורק מעט אשר פנו בהם להתבונן בהם ולספר את סיפורם. דברים אלה צריכים הרבה לימוד ויגיעה רבה, ויישוב דעת והקדמות הרבה צריך אדם בשביל שיקרב לכותבם. וברמאיר לן בעומק הפרשיות והסוגיות והחיבורים, אשר משם העלה את דמות האנשים והמעשים שהוא מספר, מתנאים ואמוראים ומשוררים וחכמים מימי הביניים, והשכיל באותם החיבורים ללמוד דבר מתוך דבר, ולדבר דבר על אופן העניין שיתקבל על הדעת וישובב את הלב.

חכם רשום אחד, הוא ר' אליעזר מאיר ליפשיץ עליו השלום, היה יושב ודורש בביקורת הספרות, ודורש ואומר: סיפורים ורומנים שכתבו סופרים על אנשים גדולים, רובם לא עלו יפה, והטעם - שהאנשים שהם נושא הסיפורים גדולים מן הסופרים, ואין בכוח מי שהוא קטן לידע את הוייתו של הגדול, שאילו ידעו הקטן את הגדול - הַיְהוּ. לפי הדברים האלה מה תקנתם של אותם הסיפורים, וכיצד הם ראויים להיות נכתבים? שיהא הסופר נוהג בענווה בפני מי שאת סיפורו הוא מספר, שיהא מְצַעֵיר עצמו לפניו, ויכיר כי אין הוא יודע לדון את מעשיו של הגדול, ולא לְשׁוֹם את אורחותיו, לפי שאין הוא יכול להגיע למקומו. בישראל לא טעו מעולם בטעות זו; תלמידי חכמים אחרונים שבאו לדבר בראשונים, ראו אותם כמלאכים, כעירין וקדישין. רק משעה ששטפה בספרות העברית שטף הרוח הזרה של ספרות הגויים, באנו גם אנחנו להגיס לבנו בראשונים, ולומר: הראשונים בני אדם ואנו כמותם, אנחנו והם מדרגה אחת לכולנו, ואנו יודעים את דעתם ואת כבשי לבם. בא ברמאיר ונטל אמת המידה בידו ומדד כמה גבוהים ורחוקים הראשונים מעמנו. כי על כן כשהוא מספר על הקדמונים הוא תולה עיניו למרום, כצייר העומד בעמק ומצייר פסגות הרים. זה המעשה שעשה ברמאיר וזה החידוש, שהחזיר בסיפוריו לספרות העברית את מידת הענווה, שהיא מסימני התרבות העברית וספרותה.

וכיצד מספר ברמאיר את סיפוריו? אף בזה הלך בדרך אמיתת הספרות העברית. דוגמא לנו מן הפייטנים הקדמונים שעמדו בישראל. כשהם באים לספר מעשי אבות, או כל עניין, אינם מספרים בארוכה, לא בהשלמת כל הפרטים, אף אין במה שכתוב כדי להבין את העניין מתוכו. רק מי שיודע את הדברים מן המקרא ומן המדרש ומן התלמוד יעמוד על משמעות סיפור הפייטן, והפירושים הארוכים למחזור מוכיחים. והטעם לסגנון זה של כתיבה - שכך טבע הספרות של אומה זו מקדמת ימיה, שספרות משכלת היא, וכתובה לעם משכיל על דברי תורה, שהמקרא ואגדות חז"ל שגורים ופשוטים בקרבם. ורק כימי שני

דורות או שלושה, משנתנה הספרות העברית ענינה בתרבות אחרים, הלכה והעמידה עצמה על מדרגה שלהם, שהדיוטית היא. שם דרך כלל אין אדם צריך כדי קריאת סיפור, אלא הבנת משמעות המלים ומליצות הלשון הכתובות בו. אבל לא כאלה סיפורי ברמאיר, כי משכילים הם, ובכתב חכמה הם כתובים. והם כתובים לקוראים דעתנים, היודעים את תרבותה של תקופת המשנה והתלמוד ושל ספרי החכמה בימי הביניים. בזה עשה מעשה רב לספרות העברית, שהעלה את סיפוריו לדרגה של ספרות עברית בראשיתה. ואם יבואו לדון את הספרות העברית על פי סיפוריו של ברמאיר, יימצא מזכה אותה, כי יאמרו: אך ספרות חכמה היא הספרות הזאת, כראוי לבני עם התנ"ך והתלמוד. וזה החידוש האחר שחידש ברמאיר בסיפור.

אף אופי כתיבתו של ברמאיר שונה מן הכתיבה הרגילה בסיפורים, כי שאל משריו סממני שיר, ציורים ודימויים וריחושי לב, ועמד ובללם בסיפורו, והרי סיפור ושירה מעורבים זה בזה. מי שקורא בסיפורי ברמאיר דומה כמי שקורא וניגון של עוגב מלווה את קריאתו. הנה פסקה אחת ושתיים מסיפוריו; האחת מסיפורו "אברך משי", על ריש לקיש ואחותו של ר' יוחנן, שהייתה לו לאשה:

"גלילים הרכינו ראשם לפניו (=לפני ר' יוחנן). יופיו היה מצודד. למעלה ממנו יופיה של אחותו. ציוותה ירושלים על רוחות קטנות שלה, לאמור, אספו בשמי נרקיסים בצלע גבעות ובשולי הרים וארגו קורי־משי מחלקת דשאים; נטלו והניחו לכל אלה צביון בקלסתר פניה והוסיפו רוך במותנה. בלחיייה טללים של בוקר ירושלמי. מלילה ליקטה ירושלים מזמורים ממזמורי כנר מלך וניגונים שהיה מנגן עקיבא בן יוסף לרחל, בשעה שהיה בורר תבן ממחלפות ראשה במתבן שבאחוזת אביה כלבא שבוע ואת כל אלה מזמורים וניגונים הניחה ענבל בפעמון פיה. מרום הריה דיבקה ירושלים רוממות בהגיגיה. מה עוד נתנה לה ירושלים צידה לדרך?
עיצבון.

כך יצאה עם אחיה נסמנת בסימן ירושלמי: עצבון נוי".

(עמ' 39)

בסיפור "הנחמני" בא הרמב"ן לירושלים ומצא בה מילידי ירושלים שני צבעים, אומן ושוליא שלו, בבית מלאכתם. סח להם הרמב"ן שהוא בא מן הגלות, אך הללו לא טעמו טעם גלות מימיהם. שאל הצבע האומן את הרמב"ן בתמיהה, בתמימות ובפליאה: גלות מהי? שאלה זו שבתוכנה כלולות תולדות עם ישראל של אלף שנים ומעלה בימי הרמב"ן, ויצאה מלב טהור ותוהה, הפתיעה את הרמב"ן. וברמאיר מתאר אותה, את השאלה, מתאר אותה כך:

"שואה שאלה באויר, תלויה ועומדת גדולה. נמלכת, טעונה עיון, עגה. חוזרת למקומה ומנסרת במדור. כבושה בין כתלי־אבן של החורבה, טורדת. שאלה שנשאלה. שאלה זכה של צבע ירושלמי בלילה האלולי, טהורה, כָּלְבָן שהיו יוצאות בו העלמות לרקוד בו לפנים."

(עמ' 103)

זו דרך כתיבה שאין כיוצא בה; מלים ודברים ותווי נגינה מעורבים בה וכתובים באחת שורה. די לו לקורא כי יקרא בזה שתיים שלוש שורות, וכבר הוא לפוף באווירת הרוממות של הסיפור, שדבריו נשמעים כקולות הנאמרים מעל לראשינו.

סיפוריו של ברמאיר אינם מדברים במעשי חלומות ובדמיוניות, אלא באנשים מעולם העשייה, ובעניינים של ממש. אף על פי כן אין הוא מספר אותם כפי מה שהעין רגילה לראות וכפי מה שיש בכוח היד לממש, כי אם בהרגשות היוצאים מן המעשים והמקיפים אותם. דוגמה לשיטתו בסיפור תשמש לנו אותה פסקה שקראנו תחילה מן הסיפור "אברך משי". מסופר כאן ביופיה של אחות ר' יוחנן. אבל לא את מראָהּ הוא מספר, כגון כך

תבנית מצחה, וזה סלסול תלתלי שערה, כך וכך עיניה דומות, וכמו זה חיטוב אפה. אבל מה הוא מספר? מי ציווה לה את יופיה, ומניין הוא לקוח, ומי היו אלה שעשו לה? עשוהו רוחות קטנות, והביאוהו מבשמי נרקיסים, וטללי בוקר ורום הרים ומזמורי דוד המלך וניגוני ר' עקיבא, וירושלים היא שציוותה על כולם להמציא לה את נוייה. הניח ברמאיר את הדברים שבמראית עין והביא במקום דברים שבהלך נפש, מה שהלב מרגיש למראה נוי יופיה והתמונות המצטיירות לו. שיטה זו הגדורה באימפרסיוניזם נוהגת בסיפורי ברמאיר לפי חומרת גדריה; אין עיקר בסיפור היופי כפי מה שהעין רואה, אלא כפי מה שמרגישים בו, ועל פי היופי המורגש אדם משיג את היופי המוחש.

אם תימצי לומר אף דרך זו של סיפור למד ברמאיר ממנהגי הספרות של הקדמונים, שראה אותם מספרים בשיטה זו. מן התלמוד ידענו, דר' יוחנן זיוותן היה, כך הוא מספר על עצמו, שהוא שִׁירם של בעלי יופי שבירושלים. והתלמוד כשבא לדמות לנו מה היה יופיו, כך הוא מספר:

"מי הרוצה לראות יופיו של ר' יוחנן, יביא כוס של כסף העולה מן האש של בית הצורף, וימלאנו גרעינים של רמון אדום, ויעטרנו כליל של ורד אדום על פיו, ויניחנו בין חמה לצל - אותו זוהר מעין יופיו של ר' יוחנן".

(עיין בבא מציעא דף פ"ד ע"א ובפירוש רש"י שם)

אין התלמוד מספר את מראה דמותו, אלא מספר דמיון מראה של נוי והתפעלות הלב ממנו, הוא שבא במקום סיפור פרטי יופיו. הרי זה בית אב לשיטת סיפור, זו שברמאיר תפס פלך שלה. נראה שראה אותה מכוונת לאופיה של האומה הישראלית, שאין כוחה יפה באומנות שיסודה בחושים, אלא במה שיסודו בהשתכלות הלב ובהרגשת הנפש. לפי שיטה זו הלך בזה הסיפור, ובסיפוריו אחרים. וכיוון בזה להעמיד את הסיפור העברי החדש על בסיסה של התרבות העברית ועל עומקי טבעה.

לשונו של ברמאיר כבר הציצה עלינו מתוך מעט הפסוקים שקראנו. כל דיבור לקוח מדושה של הלשון העברית, והמליצה שלו מחוטבת ומגולפת ומלוטשת ומצוחצחת בצחצוחי נוי הנעשים רק לספירים ואיזמרגדין. סגנון לשונו מעשה ידיו הוא, ואין בו רושם סגנונם של אחרים. מן המחצב של המקרא והתלמוד והמדרש הביא את סגנונו, וציירו וכיירו בידיו, והעמידו בסיפוריו להרחיב את עינינו. מטבע סגנון כזה שאינו ניגר בשפך רב; הוא חסם את קולמוסו שלא יוציא דברים הרבה, כמתוך אהבה וחיסה שחש על הנוי שלא לפזרו, ולא להשתמש בו אלא כפי מה שנצרך, במידה ובמשקל, בצמצום. אך מבין השורות יוצא שפע של אצילות, ומעוררים בלב הקורא חפץ להיות קורא ושונה בסיפורים, כדי להוסיף ולגלות את היופי הכנוס בהם. זו שיטה של כתיבה המכוונת לאופיה של הספרות העברית לפי דוגמותיה האמיתיות והגבוהות.

כל הדברים הללו מתורת הדעת של עצמו חידש אותם. בידיו הדליק לו אבוקה ולאורה היה מהלך. ו"כל מקום שנאמר היה, מתחילתו עד סופו". ואף על פי שלא רבים חיזקו את ידיו, לא חלשה דעתו באין אחרים הולכים עמו. ומקום לעצמו נתבצר לו בקרב סופרי ישראל. והוא יחיד בספרות העברית, וסיפוריו יחידים עמו.

הספרות העברית תָּמַר עליו כְּהֶמֶר על היחיד. גם השפה העברית על שפה תעטה, והיא נדהמת ודוממת על מות ברמאיר. והיא תשמור את סיפוריו באוצרה במקום המזומן לכתבי סגוליה ואהוביה.

הא' בן־חיים: ישר כוחך, חברנו מירסקי, שהעלית את דמותו של הסופר חברנו ברמאיר ז"ל.

אגודת הסופרים מקיימת הערב אזכרה לזכרו של חברנו ברמאיר ז"ל בבית־הסופר על שם הז.

הודעה: הישיבה הבאה של המליאה תתקיים ביום הרביעי, ד' בניסן (8 באפריל).
הסעיף הבא הצ"ל: אישור זיכרון הדברים של הישיבה הקודמת. לצערנו, לא נשלח
זיכרון הדברים לחברים, לא הספיק הזמן לכך; הוא יישלח אליכם בימים הקרובים ונאשר
אותו בישיבה הבאה.

ג.

הא' בן-חיים: דו"ח הוועדה לעברית בת זמננו ודיוני המנהלה בנושא זה. החומר נשלח
לחברים ואני מקווה שעיינתם בו. אני מבקש להזכיר כמה דברים.
בישיבתה בחודש אדר א' התשל"ח ההחליטה מנהלת האקדמיה, על-סמך החלטתה של
מליאת האקדמיה, לכוון ועדה שתפקידה: לבדוק את הצרכים והאפשרויות של הפעולה
בתחום העברית בת זמננו. הוועדה הזאת הוקמה והגישה דין-וחשבון למנהלה. המנהלה
דנה בכמה ישיבות בדין-וחשבון של הוועדה וחיוותה דעתה על כל אחד מסעיפיו. קיבלתם
את החומר כבר לפני ישיבת המליאה הקודמת, כי הנושא היה על סדר יומה של הישיבה
האחרונה. אבל כרגיל, כפי שקורה לנו, לא הספקנו למצות את סדר היום ולא הגענו לסעיף
זה. קבענו שעניין זה יהיה סעיף ראשון בישיבת המליאה הזאת. אני מציע סדר דיון זה:
אבקש את יו"ר הוועדה, חברנו הא' מורג, לסקור בקצרה את עיקרי הדברים אשר בדו"ח
הוועדה, ואם יהיה צורך להשלים בשם המנהלה - אשלים אנוכי, ואחר-כך נפתח בדיון.

הא' מורג: כפי שאתם רואים מדו"ח הוועדה, היו לפני חמישה נושאים עיקריים:
הפעולות בתחום תיקון הלשון; שאלת הנורמטיביות ועבודתה של האקדמיה; האקדמיה
העיתונות; האקדמיה ומערכת החינוך; המבטא.

מקום מרכזי ביותר בדיוני הוועדה תפשה שאלת הנורמטיביות, שאלה שיש לה קשר
ישיר לעניין ועתידה של העברית בת זמננו. הוועדה שאלה את עצמה: מה הן האפשרויות
שלנו לכוון את התפתחותה של הלשון ולפקח על התפתחות זאת. ונראה היה לנו, שתנאי
ראשון לפעולות אלה של כיוון ושל פיקוח הוא בראיית המצוי: קודם כול יש לכנס חומר
שלפיו יהיה אפשר לדון, לשפוט, לראות מה מצוי בעברית הספרותית והמדוברת על
רמותיה ועל סגנונותיה, על הנסיבות השונות שהדובר והכותב נזקקים להן.

הא' קדרי, שהיה חבר הוועדה, הגיש הצעה לסקר של הלשון העברית בת זמננו, שמטרתו
היא לתת בידי האקדמיה כלים לדון בתופעות המצויות בעברית בת זמננו. רצוי להדגיש
שאין הכוונה ליטול מהאקדמיה, חלילה, את קביעת הכללים; מטרת הסקר היא לראות מה
קיים ומצוי בספרות לרבידה מכאן ובלשון המדוברת לרבידה השונים מכאן, ולפי זה
לפעול.

הא' בן-חיים הציע שעניין זה יידון בפורום מיוחד, בגוף שיוקם מטעם פרופסורים
ומרצים ללשון העברית באוניברסיטאות בארץ. פגישה ראשונה כבר הייתה. העיקר עוד
לא נעשה. אני רוצה להדגיש, שלוועדה נראה, שעריכת סקר מעין זה הוא מתפקידה של
האקדמיה. האקדמיה והעיתונות - בפרק זה דנה הוועדה בשלושה נושאים: הקשרים שבין
האקדמיה לבין העיתונות; לשון העיתונות; העיתונות ככלי להעברת מידע לשוני לציבור.

הסעיף הראשון - הקשרים שבין האקדמיה לבין העיתונות - עלה בחריפות לפני
כשנתיים-שלוש, בשעה שהיו ויכוחים בעיתונות על שאלות לשונית שונות, ורבים בציבור
חשבו שהאקדמיה חייבת להשמיע את קולה, אבל למעשה קולה לא נשמע.

דעת החברים בוועדה הייתה, שרצוי שהאקדמיה תגיב בעיתונות על המתפרסם
בעיתונות בשמה שלא כהלכה בעניינים שהיא אחראית להם וכן שתגיב על ערעורים על
החלטותיה. עם זאת לא נראה לחברי הוועדה, שרצוי שהאקדמיה כמוסד תשתתף
בוויכוחים על מדיניות לשונית. בדיוני הוועדה הושמעה הדעה, שכדאי לעודד את חברי
האקדמיה להשתתף בוויכוחים לשוניים בעיתונות. דבריהם יופיעו בשמם, בציון היותם

"חברי האקדמיה ללשוו העברית".

לשוו העיתונות: מסקנתה של הוועדה היא, שראוי לאקדמיה שתראה עצמה מופקדת על שיפור רמתה של לשוו העיתונות, שהרי השפעת לשוו העיתונות על לשונו של הציבור היא גדולה.

העיתונות ככלי להעברת מידע לציבור - מסקנת הוועדה היא שעל האקדמיה לדאוג לכך שהחלטות האקדמיה הנוגעות לכלל הציבור, ובכללן מונחים שלציבור עניין בהם, תפורסמנה בעיתונות. כן ממליצה הוועדה שבעיתונים יופיע מפעם לפעם מדור ובו מידע על עבודת האקדמיה, הסברים להחלטותיה וכן ענייני לשוו שונים ובכללם שימושי לשוו. הפרק הבא: האקדמיה ומערכת החינוך. ההמלצה העיקרית היא שתיוכין ועדה קבועה, שבה ישבו נציגי האקדמיה ומשרד החינוך והתרבות, ועדה שתעסוק במכלול השאלות הנוגעות לבחינות הלשוניות של עבודת משרד החינוך ולקשר בין משרד החינוך לבין האקדמיה.

הוועדה גם ממליצה שיהיה מפקח במשרה שלמה על הוראת הלשוו העברית בבתי-הספר התיכוניים ובחטיבות הביניים (לפי שעה יש מפקח במשרה חלקית).

בעניין המבטא - הוועדה ממליצה לפני מנהלת האקדמיה, שתפנה להנהלת רשות השידור בהצעה לעודד שיבוצם של קריינים מבני עדות המזרח בתפקידי קריאה מרכזיים. אין הכוונה שהקריאה במבטא "קלאסי" תוטל רק על קריינים מבני עדות-המזרח, אלא לטפח במיוחד קריינים שיסודות 'קלאסיים' נמצאים באופן טבעי במבטאם.

מסקנה שנייה: הוועדה סבורה שיש ללמד בבתי-הספר את המבטא הקלאסי (לפחות במבטא הנוהג בקריאה), שקוויו העיקריים הם חי"ת ועי"ן, הכפלת העיצורים, הגיית השווא הנע. הכנסת לימודו של מבטא זה, ולו גם במבטא של קריאה, תחולל שיפור מה בגישתם של כלל התלמידים למבטא המזרחי. בדו"ח הוועדה יש גם המלצות נוספות לשיפור המבטא.

לבסוף הגיעה הוועדה להמלצה ארגונית הנראית לה חשובה. הוועדה הגיעה לידי מסקנה, שיש הכרח לרכז את הטיפול בבעיות השונות של העברית החדשה ולכוון מסגרת שבה תתקיימה פעולות אלה - העלאת שאלות לדיון, קיום קשרים עם גופים שונים ובעיקר עם משרד החינוך ואמצעי התקשורת, אבל לא רק אתם, יזמה בתחומי העבודה, הפצת החלטות האקדמיה, מעקב אחרי ביצוע החלטות ועוד. לשם ריכוז הפעולות השונות ופיתוח יזמות חדשות, מציעה הוועדה להקים אגף לעברית בת זמננו. הקמתו של אגף מעין זה תעלה במידה ניכרת את מקומה ומעמדה הציבורי של האקדמיה.

אני רוצה להגיב על ההסתייגות של המנהלה בעניין זה. בתגובה מטעם המנהלה נאמר, שהצעת הוועדה להקים אגף לעברית בת זמננו ולהעמיד בראשו חבר אקדמיה, פירושה להקים אקדמיה בתוך אקדמיה. היכן יש כאן אקדמיה בתוך אקדמיה? כוונת ההצעה היא לרכז את הפעולות, לבנות את הטיפול בבעיותיה של העברית בת זמננו בצורה שיטתית ומקיפה, ליתן לשאלות החיים והמציאות מקום הולם יותר בתוך מכלול עבודתה של האקדמיה.

חברי האקדמיה, הבאתי לפניכם כאן סיכום קצר של דו"ח הוועדה. הרשו נא לי לסיים את דבריי במסקנה שאולי היא החשובה ביותר במסקנות הוועדה, והיא באה בסופו של הדו"ח, בדברי הסיכום: "הוועדה סבורה שעל האקדמיה להגביר את הזיקה שבין עבודתה לבין צרכיה של העברית בת זמננו ולהיות ערוכה לטיפול בנושאים שעניינם מהותה ועמידה של הלשוו העברית".

הא' בן-חיים: שמעתם את עיקרי הדברים. אני מבקש להודיע על דיוני המנהלה בקצרה. אפשר לחלק את התזכיר: עניינים מעשיים, רגע של עברית, קשרים עם משרד החינוך והתרבות; עניין אחר, עיוני, שהוא הסקר. בדו"ח נאמר בפירוש שדרוש שיתוף של אנשי האוניברסיטאות לבצע את הסקר. המנהלה דנה בכל ההצעות, אבל היא לא הציעה

ולא ביצעה דבר, כיוון שלא המנהלה אלא המליאה היא שהחליטה על כינון הוועדה. המליאה צריכה תחילה להחליט ולאחר שתחליט מה צריך לבצע, תדון המנהלה על דרכי הביצוע.

אתחיל בעניינים המעשיים. הועלתה שאלה של "רגע של עברית". רבים חושבים שזה מדור של האקדמיה, אבל אין הדבר כך. רבים אינם מרוצים מחומרות היתר. המנהלה הייתה סבורה שמן הנכון שתקבל האקדמיה על עצמה את האחריות ל"רגע של עברית" ברדיו, אבל יש לכך סייגים ויש תנאים. אי אפשר שהאקדמיה תקבל על עצמה אחריות לביצוע, וכעבור שבועיים תאמר, שהיא איננה יכולה לעמוד בכך. יש שתי אפשרויות: או שהאקדמיה רק מארגנת ושולחת אנשים ל"רגע של עברית", וכל אדם מדבר על אחריותו; או שהדובר הוא מטעם האקדמיה ומדבר בשמה, ואז הדברים צריכים להיות על דעת האקדמיה. זה מחייב שלפחות רוב החברים יהיו מוכנים להסכים לאותם דברים שאנו רוצים להציע לתיקון בשם האקדמיה. הדבר מחייב כינון ועדה מיוחדת שבפניה יובא החומר הנועד לשידור, ורק לאחר הסכמתה, ישרו האיש שימונה לכך. הדבר דורש הכנה קודמת של חומר לשידור למשך שנה אחת ז"א לחמש שעות שידור רצופות. אם תאשר המליאה את ההצעה שהאקדמיה תיטול על עצמה לבצע את השידור של "רגע של עברית", צריך יהיה למצוא את האדם המתאים שיכין במשך הזמן את החומר לשידור. הכנה זו תארך, כנראה, כמה חודשים.

במנהלה יש הסכמה לרעיון. שאלת הביצוע צריכה להידון במנהלה לאחר החלטת המליאה. בעניין הדובר, היה פעם לאקדמיה דובר לפי יזמת הא' שלי. העניין נמשך זמן מסוים ושמתנו שנגמר. מצאנו שאין לנו צורך באדם מיוחד לתפקיד זה. אפשר למסור מזמן לזמן הודעות לציבור על ידי המזכיר המדעי, וכך היה בעבר. אבל לאחר פרישתו של הא' איתן לא יכול המזכיר המדעי להתפנות לעניינים שונים בעבודה השימושית השוטפת. לאור ניסיוננו אין המנהלה רואה להמליץ על מינוי דובר מיוחד לאקדמיה.

אשר לפרסום החלטות האקדמיה בעיתונות - כבר נעשה ניסיון בעבר, בלא היענות. צריך לחזור ולנסות, אף כי אנו יודעים שהעיתונות איננה שמחה לפרסם דברים שאינם מיוחדים. מסרנו חומר ללשכת העיתונות הממשלתית, והוא לא הגיע לכל העיתונים. אפשר לנסות, זה לא תלוי בנו, איננו יכולים להתחייב.

המנהלה מחשיבה ביותר את הקשר עם משרד החינוך והתרבות ומבקשת להדק את שיתוף הפעולה של שני המוסדות. יש קשרים, יש חליפת מכתבים, יש משא ומתן עם משרד החינוך. המנהלה ביקשה משלושה חברים - האדונים אבן-שושן, מורג ורביץ - לסקור את המצב הקיים בין משרד החינוך לבין האקדמיה ולהציע דרכים להידוק שיתוף הפעולה. לפי החוק שר החינוך והתרבות ממונה על האקדמיה. אם תאושר היום הצעה זו, יתבקשו החברים להתכנס ולפעול והמזכירות תושיט להם את מלוא העזרה. הם יכינו את ההצעה, ואז יבוא מי שצריך לבוא מטעם האקדמיה לשר החינוך, או למנכ"ל משרדו, ויביא את דבר האקדמיה והצעותיה. אני יודע שיש יחס אוהד לאקדמיה. אם נדע מה להציע, תהיה היענות.

בעניין המבטא - יש החלטה של ועד הלשון, וזו מעולם לא נשללה. כלל נקוט בידנו: מה שהחליט ועד הלשון והאקדמיה לא שללה - שריר וקיים. אין צורך אפוא בהחלטה חדשה בעניין המבטא. המנהלה לא ראתה שהיא יכולה להציע הצעות מעבר לענייני לשון ואל תכניס ראשה בעניין העדפה של בני עדה אחת על אחרת. המנהלה איננה יכולה להציע לרשות השידור איזה צוות ואילו אנשים יעסיקו כקריינים. שמענו היום איש מהעדה האשכנזית שיוודע לבטא יפה את החי"ת והעי"ן. אנו צריכים לעודד אנשים שיוודעים לבטא ויהא מוצאם אשר יהיה.

הוחלט מכבר שרצוי לרכז בקובץ מיוחד את החלטות האקדמיה. זהו עניין מבורך. האדונים אבן-שושן ורביץ נתבקשו לטפל בדבר, בסיוע המזכירות המדעית. יש לנו רק כמה חודשים מזכירה מדעית, ואחד הדברים הראשונים שנתבקשה לעשות הוא לסקור את

ההחלטות של המליאה והמנהלה ולראות מה מהן לא בוצע עד עכשיו, לדאוג לביצוען או לדרוש דיון לפי הצורך. על כך החליטה המנהלה.

הוועדה הציעה להקים אגף לעברית בת זמננו. אגף מיוחד - האם זוהי שאלה טרמינולוגית או מהותית? היה על כך דיון במנהלה ובמליאה. האקדמיה ללשון כוננה כדי למלא צורך מסוים במדינה בזמן הזה. תפקיד האקדמיה לדאוג לעברית בת זמננו. להקים מסגרת מיוחדת לכך לעברית בת זמננו פירושו כי יש תפקידים אחרים שהאקדמיה צריכה למלא. המבנה של האקדמיה הוא ברור: יש לה מזכירות מדעית לעבודה השימושית, יש לה עובדים מדעיים למפעלים מדעיים; גם לעריכת רבעונים, גם לפרסומים, גם למילון ההיסטורי. על כל זה ממונה המנהלה. המנהלה נבחרת מדי ארבע שנים. אפשר להחליף אותה ולבחור מנהלה חדשה, אבל אי-אפשר להקים גוף נוסף עליה בסמכות שווה לה. מה יעשה הנשיא, מה יעשה סגן הנשיא, אם לא יהיו אחראים לפעולה בעברית בת זמננו?

הוועדה המליצה שייערך סקר על הלשון העברית בת זמננו. זוהי מלאכה עיונית מדעית. צריך לבוא בדברים עם מורים ומרצים בחוגים ללשון העברית באוניברסיטאות. ראיתי לזמן את מורי הלשון העברית באוניברסיטאות לשוחח על שאלות בתחום הוראת העברית ומחקרה באוניברסיטאות. באותה פגישה ראשונה הועלתה הצעת הסקר והובעו רעיונות, דעות שונות. מה שהביאה הוועדה למליאה אינו אלא רעיון, ולא תכנית מעובדת לפרטיה, תכנית המלווה בהצעת תקציב עם חלוקת עבודה. בשלב זה אין אפוא תכנית עיונית לדון בה, לראות אם היא בת ביצוע, ומי יבצע אותה.

לכן נדמה לי שתפקידה של המליאה היום הוא לדון בשאלות המעשיות, לאשר את ההצעות כמות שהן, או לשנות ולתקן אותן או אפילו לדחותן.

הא' שבטיאל: על ראשון ראשון - הסעיף הראשון: "רגע של עברית". לא תמיד נותן אני את דעתי להאזין ל"רגע של עברית". אלא שיש פעמים שאני קולט את הדברים. ורואה אני, שעורך התכנית נוהג לפעמים בחומרות לשון שלא לצורך. זוכר אני חומרה אחת למשל, שנאמרה באחרונה לגבי ביטוי אחד: האם יש לומר "סכנת חיים" או "סכנת מוות"? ועורך התכנית פסל אחד מהם והכריע באחר. ונדמה לי שהכריע לומר דווקא "סכנת מוות" ולא "סכנת חיים". ולפענ"ד הרי שניהם כשרים, ואכמ"ל.

דבר שני, אף זו רעה חולה, שאין שיטה בתכנית זו: בחירת הצורות המשובשות, שמבקש העורך לתקן, ריהי באקראי. אין קשר ענייני בין שנאמר אתמול למה שנאמר היום או שלשום. יש להנהיג סדר ושיטה בדברים כגון: מן השם אל הפועל ומאלה - אל המיליות וכדומה. אין אני אומר, שיש ללמד "דקדוק שיטתי" כמקובל. שכל הרוצה ללמוד ילך או ישב וילמד.

מן הראוי שיוסיף עורך התכנית גם נימוק כלשהו, מפני מה זה פסול ושכנגדו כשר. שהנימוק יפה הוא לזיכרון. והכול בשיטה וסדר ולא בקפיצת "מין בשאינו מינו". לדעתי, יש לעורך התכנית ליתן את הדעת גם לניקוד תיבה מן התיבות, שתהא כתקנה, ולהגייתה כהלכה, שכן יש שהצורה כשהיא לעצמה כשרה היא מבחינת הלשון אלא שהגייתה משובשת.

ובהזדמנות זו, לפענ"ד הגיעה השעה שהאקדמיה תיתן דעתה למשקלי השמות שהערבוביה בשימושם אף במקורות, לפי הבנתנו, היא גדולה. טובה היא הקביעה, איזה משקל עשוי למושג זה ואיזה למושג אחר.

ולעניין המבטא - אם ועד הלשון עמד בשעתו על תקנת המבטא, בדורנו שהוא פרוץ בשיבושי מבטא והגייה כל שכן שעל האקדמיה לעמוד בפרץ ולהשמיע את קולה ברמים בעניין זה. וכבר עמד על כך והוכיח הא' מירסקי הנכבד גם בכתב וגם בעל פה.

צר לי לומר שכל הדוברים, לרבות בני עדות המזרח, אפילו הם, נשתבש מבטאם. וכשאני אומר לתלמידים: "הבחינו בין אל"ף לעי"ן ובין ח"ית לכ"ף", תשובתם תמיד: "אין אנו יכולים לקרוא ולדבר בערבית" (!)

המחלקה להכשרת המורים שליד משרד החינוך והתרבות התחילה לפני שנים אחדות לעשות לשיפור המבטא וההגייה. והוראה יצאה למורים להשגיר על לשונם של התלמידים את הקריאה התקינה ולהבחין לפחות בין ה"א לאל"ף; אף לבוחנים, הנשלחים מטעמה בכל שנה לבחון את המורים לעתיד, הורתה להעריך בקפידה את קריאת התלמידים העומדים לצאת להוראה. ולמרבה הצער עדיין יש התעלמות מהקפדה על הבחנה בין ח"ת לכ"ף ובין אל"ף לעי"ן. חוששני, שעל הבחנה בין טי"ת לתי"ו ובין כ"ף לקו"ף יש להמתין לימות המשיח...

לבסוף, יישר כוחה של הוועדה שהציעה לוותר על הטלת דגשים קלים באותיות גימ"ל ודל"ת, שהרי אין בהם צורך. מציע אני לכלול בהצעה זו גם את התי"ו שהרי גם בה אין צורך בהטלת דגש, שהרי גם היא הגייתה בפנינו אחת, בין רפה ובין דגושה. אמנם, יש עדות בישראל המבחינות, בייחוד בדברים שבקדושה, בין גימ"ל, דל"ת ותי"ו דגושות לבין רפות. אשכנזים מבחינים רק בין תי"ו דגושה לבין רפה שהגייתה כסמ"ך. מכל מקום הרי הכול הולכים בימינו אחרי ההגייה דמתקריא "ספרדית", שכבר הכול קיבלוה וקיימוה בפיהם.

הא' בן־חיים: חלק מהביקורת של הא' שבטיאל על ה"רגע של עברית" אינו נוגע לאקדמיה. לפי שעה איננו אחראים על כך. אבל יש בה בביקורת זו קווים לעבודה, שהאקדמיה צריכה לתת דעתה עליהם.

הא' דותן: עלינו לברך את הוועדה על העבודה המקיפה והיסודית שעשתה. מזמן חיכינו לדיון כזה בדרכה של האקדמיה, שהרי רוב עניינה של האקדמיה הוא בלשון ימינו. זהו הזדמנות טובה גם לחשבון נפש של מה שעשינו בעבר ושל מה שאנו חייבים לעשות בעתיד. זכותה של הוועדה שעוררה את הוויכוח.

עם הברכה שאני מברך את הוועדה על עבודתה, אני חייב לומר גם כמה דברי ביקורת - ואינני רוצה להפחית בכך מערכה של העבודה שנעשתה.

הוועדה דנה למעשה בשני קווים: קו אחד - העברית של ימינו; והקו השני - פעולות האקדמיה. לא תמיד שני הקווים האלה נפגשים. אגע בכל סעיפי הדו"ח, אם כי לא לפי הסדר שהוועדה הציעה אותם לפנינו, כי אינני רואה אותם באותו דירוג של חשיבות כפי שראתה הוועדה. אינני חושב שהסעיף הראשון, "רגע של עברית", צריך לעמוד בראש הדיון כאשר אנו מדברים על העברית של ימינו. לכן אגע בו מאוחר יותר. אתחיל בסעיף ב': שאלת הנורמטיביות ועבודתה של האקדמיה.

אין כל ספק שהרעיון לערוך סקר, מחקר, או תיאור של לשון ימינו הוא רעיון מבורך. הגיעה השעה שיעשה דבר כזה. ומי אם לא האקדמיה ללשון העברית צריכה להיות הגוף היוזם? הספקות שלי מתעוררים בזיווג הזה בין הסקר לבין הנורמטיביות. אינני יודע אם לצרכי העבודה הנורמטיבית של האקדמיה אנו חייבים לערוך את הסקר הזה. אינני יודע אם העבודה הנורמטיבית של האקדמיה תצא נשכרת ממחקר כזה. יכול להיות שכן. ודאי הוא שכל המוסיף דעת - מוסיף ברכה. אבל לצורך העבודה המעשית, ספק אם יש לקשור את שני הדברים. גם הוועדה עצמה לא קשרה את הדברים, כי במשפט מפורש היא אומרת: "אין עדויות אלה חייבות לשמש בסיס לקביעות..." זהו קביעה נכונה. אבל מתוך כל הסעיף משתמע שבכל־זאת יש לקשור את הדברים.

השאלה היא: באיזו דרך תצא העבודה הנורמטיבית של האקדמיה נשכרת מסקר כזה? שהרי את החוקים הנורמטיביים של הלשון אין קובעים על פי מה שנוהג בדיבור. אתן דוגמה קיצונית. איננו זקוקים למחקר כדי לדעת שרוב הציבור אומר: "יש לי את...". מחקר ילמדנו מהו אחוז הדוברים שאומרים כך. זה לא ישנה את עמדת האקדמיה, אני מקווה, לגבי עצם העובדות. זהו דוגמה קיצונית.

הא' אבן־שושן: הסקר מדבר על לשון כתובה.

הא' דותן: אני קורא מתוך הדו"ח: "ייערך תיאור של הלשון הנוהגת במקורות, המייצגים את העברית הספרותית ואת העברית הדבורה". (הא' רבין: התקנית). גם בתכנית עצמה אני קורא: "תיאור הלשון התקנית הכתובה; תיאור הלשון התקנית הדבורה". אינני יודע עדיין מהי הלשון התקנית. אבל זוהי בעיה אחרת. אינני רוצה להיכנס לשאלה זו. ובכן אינני רואה את הקשר ההכרחי בין הסקר לבין הנורמאטיביות. גדולה מזו – אני רואה אפילו סכנה, משום שלפעמים יכול להיווצר מצב שמשקנות הסקר יתנו תמונה אחת העשויה להשפיע על חלק מחברי האקדמיה מן הפועלים בגוף הנורמטיבי לצד שהוא מנוגד ללשון הקלאסית. כאשר אנו עוסקים בקביעה נורמטיבית, אנו יוצאים מהלשון הקלאסית; איננו באים לשנותה. גם הוועדה איננה מציעה זאת. היא מציעה לתאר את המצב בימינו. הריני חוזר ואומר: התיאור עצמו צורך חשוב הוא; הקשר לעבודה המעשית של האקדמיה, הנורמטיבית, "הפוסקנית", אותו אינני רואה כהכרחי. מתוך הסעיף הזה כולו הקשר הזה הוא ברור, אם כי יש בו משפט אחד שמנתק את שני הדברים זה מזה.

לעצם המחקר, הייתה פגישה של מורי האוניברסיטאות שלא יכולתי להשתתף בה. בפגישה זו נדונו דרכי המחקר. צעד קודם לכל תכנית כזאת – קביעת שיטה, דרכים, קורפוס שימש כבסיס. שהרי את התכנית המסגרתית הזאת כל אדם יקבל. אך אם מביאים תכנית לאישור האקדמיה, עליה להיות תכנית ממשית יותר. וכדי שתהיה בידינו תכנית ממשית, צריך שיעשה מחקר מקדים, מחקר חלוץ" ביננה קטנה אחת, שבה ייעשה ניסיון של סקר כזה, כדי שילמדו ממנו, כדי שנוכל לתכנן על פיו פעולה גדולה ורחבה. עד כמה שידוע לי עבודה כזו לא נעשתה, ודומני שכדאי שתיעשה. אולי חברי הוועדה, שהם קרייני האיגרת, אולי הם יהיו גם הפרונוקאות.

הסעיף הבא: האקדמיה והעיתונות. אין שום ספק שהאקדמיה צריכה לקיים קשרים טובים והדוקים עם העיתונות כאמצעי להגיע אל העם. היו זמנים שלאקדמיה היה קשר כזה. ספק בעיניי, אם מוסד של דובר נחוץ לשם כך, וכבר אמר זאת הנשיא. אינני יודע פרטים על הניסיון הממוסד של הדובר. אני יכול להעיד שבזמן שהייתי פעיל כמזכיר באקדמיה היה קשר קבוע עם העיתונות. אחרי ישיבות המליאה נמסרו החלטות חשובות המעניינות את הציבור ללשכת העיתונות הממשלתית, והיא דיווחה עליהן. הקשר הזה נמשך זמן רב. כדי לקיים את הקשר אין צורך במוסד ולא בדובר. על המזכירה המדעית להיות ממונה על כך. היא מכירה את החלטות ואת החומר מהצד הענייני. היא תמסור את הדברים לעיתונות דרך לשכת העיתונות הממשלתית. הדבר אינו קשה, אינו מסובך, ואינו כרוך בתקציבים. רק לא מוסדות נוספים.

יש כאן הצעה שחברי האקדמיה יגלו יתר ערנות בוויכוחים לשוניים בעיתונות. מובן שחברי האקדמיה זכאים לעשות ככל העולה על רוחם. השאלה שאני מעלה: האם האקדמיה אכן מבקשת לעודד את הדובר? האם הוועדה מבקשת לעודד זאת? בייחוד לאור הביקורת שיש לוועדה על כלי אחר הפונה על הציבור, "רגע של עברית", שאיננו פועל בדרך-כלל כפי שאולי היינו רוצים שיפעל (ועוד אשוב לעניין זה). הרי חברי האקדמיה מחזיקים איש איש בדעותיו. אינני מוכן לסמוך ידי על כל מה שיאמר חבר באקדמיה, ואינני יודע אם כדאי לעודד התבטאות פרטית באצטלה רשמית כ"חבר האקדמיה", כי זה מחייב. הוועדה התכוונה לטובה, אבל התרופה שנתנה נזקה בצדה.

הקשר עם סוכנות "עתים" הוא קשר חשוב מאוד. ישבתי בוועדה שניהלה משא ומתן עם סוכנות "עתים" בזמן שעמד בראשה הא' חיים בלצן. הרעיון מבורך, וצריך לטפח אותו. סוכנות "עתים" היא המקור המרכזי שממנו שואבים כל העיתונים את הידיעות בלבוש שבו הם מקבלים אותו. כאשר הלבוש הוא של עברית טובה, הידיעות המתפרסמות בעיתונים היומיים תהיינה בעברית טובה. זהו צוואר בקבוק שדרכו ובעזרתו אפשר לשלוט על הלשון של מרבית הידיעות והחדשות.

אך נדמה לי שזו שאלה תקציבית. זה מחייב תוספת כוח אדם. לדעתי האקדמיה חייבת להשקיע בלשון העיתונות לא פחות ואולי יותר משהיא משקיעה עד עכשיו בלשון רשות השידור. לשון רשות השידור נתקנה הרבה מאז שהאקדמיה מתערבת במעשיה; מאז שיושב שם הא' בנדויד מטעם האקדמיה ומפקח על לשונה יש תיקון עצום. אך בלשון העיתונות לא עשתה האקדמיה דבר. זו צריכה להיות המטרה הבאה. כאמור, זוהי בעיה תקציבית בעיקרה.

פינת לשון, או טור לשון, מטעם האקדמיה - אינני יודע אם טורי לשון טוב שיינתנו מטעם האקדמיה. יש קושי ענייני לממש הצעה כזו. עיתון אינו נוטה - ואני מדבר מתוך ניסיון - להדפיס אותו דבר שמדפיס עיתון אחר.

הא' מורג: מדובר על עבודת האקדמיה.

הא' דותן: יש המלצה של הוועדה "שבעיתונים יופיע מפעם לפעם מדור ובו מידע על עבודת האקדמיה, הסברים להחלטותיה וכן ענייני לשון שונים ובכללם שימושי לשון". אמרתי: פינת לשון. אינני נסוג מהביטוי הזה. מה שנאמר כאן בהמלצה הוא פינת לשון. זוהי פינה שבה נדונים ענייני הלשון של האקדמיה. כאמור, יש קושי להדפיס בעיתונים מדור זהה.

האקדמיה ומערכת החינוך: כל מה שאמרה הוועדה בסעיף זה, תבורך עליו. הקשר עם משרד החינוך הוא חשוב ביותר. ועדה קבועה שתלבן את כל הבעיות השנויות במחלוקת או שיש עליהן הסכמה בין משרד החינוך לבין האקדמיה - חשוב שתקום, ובהקדם. גם ההמלצה על פיקוח, או הרחבת הפיקוח, על הלשון העברית בבתי-הספר, היא המלצה טובה. רק בישיבה הקודמת הוזכרה שאלת הכתיב. נאמר כאן בישיבה הקודמת: קודם תלבן ועדה של משרד החינוך את שאלת הכתיב, וכאשר תסיים את עבודתה יגיע העניין אלינו; כאילו יש כאן שני צדדים. ועדת קבע כזאת תרכז דברים כאלה. יש לכך חשיבות מרובה, ואני מברך על ההמלצה.

המבטא: אין צורך לומר שזוהי שאלה מרכזית בלשון ימינו. משום מה כאן הוועדה נסוגה, לצערי. היא אומרת: "אין הוועדה רואה עצמה מוסמכת לדון בשאלה של קיום תקן המבטא...". אין בלבי עליה שהיא אינה רואה עצמה מוסמכת, אבל יש בלבי עליה שהיא איננה תובעת מהאקדמיה לדון על כך. מתי נדון בשאלות אלה? עד מתי נמתין? עד שלא יהיה על מה לדבר?

הוועדה ממליצה אמנם לקיים כמה דברים, כמו הגייתן הלועזית של ח"ת ועי"ן, אבל גם את ההמלצה הזו היא מעבירה אל רשות השידור בדלת אחורית, בצורה של המלצה אדמיניסטרטיבית על קבלת קריינים מבני עדות המזרח. זוהי כמובן אפליה. מבחינת זכויות האדם, אסור להציע הצעה כזו. זוהי גם המלצה שאיננה תלויה בנו. לא האקדמיה מקבלת עובדים לרשות השידור, ולא היא תקבע. היא יכולה לקבוע מה תהינה הדרישות מהקריינים, כאשר תחליט אחת ולתמיד מהו המבטא העברי, כדי שאדם שירצה להתקבל לעבודה כקריין יחויב לעמוד בדרישות אלה. כל זמן שהאקדמיה איננה מוכנה להחליט, אין מקום לדרישות. וגם המנהלה בהערותיה לא אמרה דבר מפורש בעניין זה. היא לא קיבלה את ההמלצה על קריינים מבני עדות המזרח, ובצדק. אבל היכן ההחלטה על מבטא עברי? אם לא נעשה זאת בדור הזה, בשנה הקרובה, או בזמן הקרוב ביותר, זו תהיה בכייה לדורות. עדיין בידינו לעשות זאת. נקיים את הדיון, נקבל החלטה, ואז נילחם על ביצוע החלטה זו.

הסעיף האחרון "עניינים שונים" מקובל עליי, כן גם הסיכום. למרות כל דברי הביקורת שלי, מקובל עליי הסיכום כי בו הדברים נאמרים בצורה שאי אפשר לחלוק עליהם, חוץ מעניין האגף. אינני יודע מה ייתן אגף מיוחד לעברית בת זמננו. התוכן הוא הקובע ולא המסגרת. אם תהיה פעילות רבה בתחום העברית של ימינו, פעילות מחקרית מיוחדת, אז

יקום אולי אגף. אבל להתחיל בהקמת אגף, לא זה העיקר.

אני מגיע אל מה שהוועדה שמה בראש הדו"ח, ובעיניי הוא החלק הטפל. יש חוסר איזון בדו"ח מבחינת החשיבות שהוועדה מייחסת לסעיפים השונים. היא נותנת מקום נכבד לסעיף הפותח את הדו"ח על העברית בת זמננו, סעיף שלם העוסק ב"רגע של עברית", פינה קטנה בשידורי ישראל. לכך מוקדשים שלושה-רבעים של עמוד מתוך דו"ח בן שבעה עמודים וחצי. עשרה אחוזים מתוך הדו"ח על לשון ימינו עוסקים ב"רגע של עברית". אם לדבר על רשות השידור, לא ראיתי כאן דבר על לשון השידורים במשך עשרים וארבע שעות, אלא ב"רגע" אחד. תמה שהוועדה איננה נזקקת כלל ללשון השידורים, אולי הכול שפיר. אך לעסוק רק ב"רגע"? גם דעתי אינה נוחה מכל פסקיו של ה"רגע", אבל יש לשמור על איזון בחשיבות הדברים. אל נהפוך את הדיון הזה בעברית של ימינו לדיון ב"רגע של עברית". חבל על הזמן. חבל שדווקא זה הוא הסעיף היחיד שהמנהלה קיבלה אותו בעין יפה: - "המנהלה רואה בעין יפה את ההצעה שתקבל האקדמיה על עצמה את האחריות ל"רגע של עברית" ברדיו". זהו הסעיף הנוח והקל ביותר לקבלו.

מה מציעה לנו הוועדה? - ואני קורא מתוך הדו"ח: "הקהל רואה את שידורי ה"רגע" כדבר האקדמיה, ולפיכך עליה ליטול את האחריות לאותם שידורים". הקהל סבור שזהו שידור של האקדמיה ומשום כך האקדמיה רשאית לקחת זאת תחת חסותה. קודם כול, מי הוא הקהל שרואה זאת כך?

הא' מורג: הציבור, משלמי האגרה.

הא' זותן: אני מזמין את יו"ר הוועדה או אחד מחבריה לומר לי בדברי התשובה: על-סמך מה קבעה הוועדה שהקהל רואה זאת כשידור של האקדמיה, ומי הוא הקהל? באיזה מדגם השתמשה הוועדה כדי לדעת את דעת הקהל? אבל נניח שה"קהל" סבור כך, האם עובדה זו מתירה לאקדמיה לקחת תחת חסותה את ה"רגע"? אותה ועדה הציעה שחברי האקדמיה יכתבו בעיתונות ויוסיפו לשמם את התואר "חבר האקדמיה"; הרי אז הקהל באמת יקבל זאת כדבר האקדמיה. האם הוועדה איננה רואה בזה סתירה? היא מזמינה כל חבר מן האקדמיה לפרסם את דעתו האישית ולחתום: חבר האקדמיה. זה ודאי יתקבל כדבר האקדמיה. יתפרסמו דברים של חברי האקדמיה, שאינני מוכן לקבל אותם, שהם גם בניגוד לדעתם של מרבית החברים היושבים כאן. וגם כשם שזה אי אפשר כך אי אפשר לשים יד על ה"רגע". הוא איננו של האקדמיה. אם יש הסבורים כך, אין בכך כדי להתיר לאקדמיה להתערב בו. אפשר ליעץ. אני בטוח שדעתה של האקדמיה תכובד. אבל קודם שאנו באים לבדוק את ה"רגע", שנחשב אולי, בצדק או שלא בצדק, כדבר האקדמיה, האם בדקתם את כל הפרסומים של האקדמיה עצמה? האם בדקתם למשל את "לשונונו לעם"? האם "לשונונו לעם" מתאים תמיד לדרכה של האקדמיה? (קריאות: דוגמה, דוגמה).

אביא דוגמה: האקדמיה פסלה את המלה "יישום". אינני נכנס לשאלה אם הדבר מוצדק, אבל זוהי החלטה של האקדמיה. "לשונונו לעם" פרסם חוברת שבכותרתה - יישום. אמנם יש הערה של המחבר, אבל ההערה איננה משנה את העובדות, וגם בה לא נאמר שהמונח נפסל ע"י האקדמיה. מה יחשוב הקהל? האם הקהל לא יראה בזה היתר להשתמש במלה? וכאן אין ספק שהמדובר בפרסום של האקדמיה עצמה.

"למד לשונך" - לא תמיד הדעת נוחה מכל מה שכתוב שם. שמעתי גם דעות של חברים אחרים. האם מישהו הציע לדון בזה? אנו הולכים קודם כול לבדוק בשדות אחרים. אף על פי שאין דעתי נוחה מה"רגע" הזה, לצערי אני נאלץ להקדיש לו יותר מרגע, לפי חלקו בדו"ח. אבל ראוי ליזכר שיש בו גם הרבה דברים טובים, יש בו דברים שצריכים להישמע. אינני יודע מי הוא העורך, אולי הוא מתחלף, ובוודאי ראוי שהאקדמיה תציע לו דרכים לשיפור, אבל הכול ביחס המתאים. לא להקים ועדות, לא להפוך זאת לנושא עיקרי

של תקנת לשון ימינו ולא של דיון זה.

בסיום רוצה אני לחזור על מה שאמרתי בפתחת דבריי. הדברים שאמרתי ודאי אינם נושאים חן בעיני חברי הוועדה, כפי שאני רואה מהבעת פניהם. אני מעריך את העבודה שנעשתה. זכותם הגדולה בעצם הדיון שהם מעוררים, בהצעות הטובות המשופעות בדו"ח זה.

הא' בן-חיים: חלק מהסעיפים שהוועדה מציעה הם שיפור העבודה של המנגנון המדעי של האקדמיה. היו שני סעיפים נכבדים, שאחד מהם דחינו, ואת השני, לעומת זאת, אמרנו שאנו רואים בעין יפה, אם יוחלט עליו. זהו נושא שלא היה עד עתה במסגרת פעולתיה של האקדמיה. המנהלה חשבה שכדאי לעשות את הפעולה, אם תחליט המליאה, ויהיה צורך לחפש דרכים לביצוע.

הא' איזק: שלא כא' דותן, שהצליח להקיף את מכלול הסעיפים של דו"ח הוועדה, אני רוצה להסתפק בכמה הערות מעשיות, וקודם כול בעניין שיש לי נגיעה אליו מכוח עבודתי, והוא - הקשרים בין האקדמיה לבין העיתונות. גם אני סבור שאין טעם רב וגם שמענו שאין כוח לאקדמיה למנות עכשיו דובר מיוחד. אבל אני גם יודע, שלמרות יחס הזלזול המופגן לעתים בעיתונים כלפי האקדמיה, שגובל לפעמים בביזויה, יש עניין רב בקרב קהל קוראי העיתונים בעברית ובהתפתחותה, גם אם אין הם מכבדים את כל פסקי ההלכה של האקדמיה.

משום כך כדאי, לדעתי, לעשות לקשירת קשרים בין האקדמיה לבין העיתונות. כאן רצוי ללכת בדרך עיתונאית; לא להסתפק, כפי שנהגה האקדמיה בעבר, בשליחת הודעות בכתב אחרי ישיבות המליאה, אלא לקיים מפרק לפרק מסיבות עיתונאים ולהכין לקראת מסיבת עיתונאים כזו מידע מעניין העשוי להיות פיקאנטי. כולנו יודעים, כמה קפץ הציבור על חידושי לשון כמו "עיצומים", "תימוכין", "מרכול". חידושים אלו היו בגדר חדשה עיתונאית. בדומה לכך, ההחלטה שהחליטה האקדמיה לבטל פסיקה קודמת שלה על המלה "תסכול", ראויה הייתה שתעורר עניין. אבל מי ידע על כך? במקרה כתבתי על כך בעיתוני. אבל האקדמיה עצמה לא הביאה את הדבר לידיעת הציבור.

ודאי לא נבקש להעמיס על המזכירה המדעית של האקדמיה עבודה נוספת. אבל אפשר שפגישה עם עיתונאים, שתהיה אחת לחודשיים, לא תהיה למעלה מכוחה, והיא תוכל לא רק להודיע על החלטות, אלא גם תסביר, תענה על שאלות, תיתן צידוק להחלטות בנושאים שונים. נראה לי שזהו דבר אחד שהאקדמיה יכולה לעשות.

להערה השנייה של הא' דותן, בעניין הכתיבה של חברי האקדמיה, שלא תמיד יכולה להיות על דעת האקדמיה. אני חושב שאף על פי כן טוב יהיה, אם חברי האקדמיה יציגו לפרקים לפני הציבור את המוסד, שהיום כאילו אינו קיים, ואם הוא קיים הוא קיים לגנאי, לשלילה, לבוז. קראתם רטוש בימים אלה בראיון עיתונאי, ש"האקדמיה היא מוסד מופרך". אמירה זו מופיעה בכתרת גדולה. וכך אנו קוראים בעיתונים דברי זלזול בנורמות בלשון העברית, שהאקדמיה סמכה את ידה עליהן, כגון מאמריו של משה זינגר ב"ידיעות אחרונות", התוקף בקביעות את האקדמיה ושם את עצמו לשופט עליה, ואין עונה. ההערה בדו"ח של הוועדה, שחברי האקדמיה יציגו את עצמם בשמם ובתוארם כחברי האקדמיה, אינה דבר כל כך מופרך. האקדמיה מצניעה את עצמה, וראוי הוא שיהא ידוע ברבים, שאנשים אלה ואלה הם חברים שלה ואינם מתביישים בחברותם זו.

רוצה אני להבהיר משהו בעניין "רגע של עברית", אף על פי שהוא "נושא שולי", כפי שאמר הא' דותן. הרי "נושא שולי" זה משודר שלוש פעמים ביום. עובדה היא, שהרבה פעמים דשו בנושא זה בישיבות האקדמיה ודיברו על זיהויה של האקדמיה עם "רגע של עברית", אף בכך מרה על איכותו של ה"רגע". עכשיו אני חייב קודם כול לציין, שבתקופה האחרונה ניכר שיפור גדול ב"רגע של עברית". שוב אין בו דברים תפלים, יש בו דברים

שיש בהם כדי ללמד ולהועיל למי שרוצה לדעת. מצד אחר, יש אקראיות בדברים, וודאי לא תימצא לכך תקנה על ידי הפיכת ה"רגע" לקורס בדקדוק, כפי שרמז הא' שבטיאל, או שלא הבנתי אותו כהלכה.

אני תומך בהחלט בהצעת הוועדה ובהמלצת המנהלה לקבל את ה"רגע" לאחריותה של האקדמיה. אני יודע שזה כרוך בסכנות; אבל סכנות אלה קיימות לגבי כל פרסום של האקדמיה, כפי שהזכיר הא' דותן.

אף על פי שיש סכנות, הרי סכנות אלה קיימות לגבי כל פרסומי האקדמיה, למן "לשונונו לעם" ועד "למד לשונך", ואין האקדמיה צריכה להירתע מכך. הרבה מן הדברים שמנה הא' שבטיאל כאן עשויים לבוא על תיקונם, אם תהיה גם אחריות של האקדמיה, של ועדה של האקדמיה, שתטפל ב"רגע של עברית".

הא' בן-חיים: רטוש שולל את העבודה הנורמטיבית והמעשית בלשון, אבל מחייב את שהאקדמיה עושה לחקר ולהיסטוריה של הלשון.

הא' קדרי: אני חבר הוועדה, אלא שאומר דברים (לפי סדר ההמלצות), שלא מטעם הוועדה אלא בשמי.

אשר ל"רגע של עברית" – יפה שהמנהלה אימצה את המלצת הוועדה והציעה דרכי פעולה. נראה לי שקבלת המלצה זו קשורה בהצעות האחרות של הוועדה. בניגוד לשאלתו של הא' דותן, אני רואה שיש קשר הכרחי בין הדברים: כל מי שידון בשאלה משאלות הלשון וירצה לפסוק בה או להמליץ בה על נוהג מסוים, יצטרך במוקדם או במאוחר להגיע לשאלה: האם מצוי מבנה כזה או ביטוי כזה בלשונם של דוברים או של כותבים ברמת לשון זו או זו? עדיין לא הגיע ה"רגע" לידי כך, אבל מתקבל על הדעת שהוא יגיע. גם אם לא נוכל או לא נרצה לפסול ביטויים, נצטרך לומר לשואלים, שמבנה זה או זה נוהג בלשון הספרות או בלשון העיתונות. כדי שאפשר יהיה בכלל להגיע אי-פעם לידי פסיקה או לידי קביעה או המלצה מעין זו, יש צורך קודם-כול בסקר של מה שמצוי בלשון. רק לאחר שיהיו לפנינו העובדות שיעלו מהסקר תגיע השעה לבדוק, אם יש מקום לקביעת נורמות לשוניות חדשות על פי אותם נתונים. בבדיקה זו נשאל ודאי לדעת חברינו ולדעתם של אחרים, אולי לאו דווקא של בלשנים, ונחליט אם אמנם נשנה נורמות וכיצד נשנה אותן. לפני שנקיים דיון נוקב על יסוד ידיעת העובדות של מה שמצוי בלשון ימינו, איש לא יוכל לומר, אם אמנם אנו מוכנים לשנות את הנורמות של הלשון העברית, ולהכשיר בה ביטויים מכוח מה שמצוי בלשון. אינני מתכוון כאן לדוגמה קיצונית שאולי נצטרך לדון בה ולהכשירה, מן הסוג "יש לי/אין לי את"; דוגמות קלות יותר, כגון: כמו הלך, כמו אמר (=כאילו הלך, כאילו אמר), האם שימוש זה מותר או לאו? אין בו כדי לפגוע בציפור הנפש של הנורמה, והוא שכיח בספרות היפה, האם הוא נוהג היום בלשון הכתובה בכללה? אני צריך לדעת את העובדות, ולקביעת העובדות אני זקוק לסקר.

אני רואה קשר הדוק בין הכרעה נורמטיבית, ובין הצעת הוועדה בעניין עריכת הסקר. אני מברך על כך שהמנהלה קיבלה למעשה את המלצת הוועדה על עריכת הסקר. עקרונית המנהלה איננה שוללת אותה.

הא' בן-חיים: נחוצה תכנית מעובדת, ולא רעיון ערטילאי. רעיון עדיין איננו תכנית.

הא' קדרי: לא הועלתה השגה עקרונית נגד הסקר. כיצד אפשר לקדם את הביצוע למעשה, כיצד אפשר להפוך את הרעיון ואת ההסכמה לרעיון לצעד ראשון לקראת מימוש? לכך הועלו רעיונות נוספים, כגון הקמת אגף או פינה במנהלה שיוטל עליהם ריכוזה של פעילות זו. אין בכך אלא דוגמה להצעות אפשריות המכוונות לקדם את הגשמת הרעיון ללא דחיות יתרות.

לשאלת המבטא - הוועדה דנה בה. הייתי מעלה את פקפוקי גם בוועדה, אילו יכולתי להשתתף בדיונים. הכרעה בשאלת המבטא היא הכרעה חשובה, והדיון בוועדה הוא חשוב. אלא שאנו חייבים להיזהר שלא נילחם מלחמת דון קישוט. איננו יכולים לקבל החלטות שהן בגדר גזרות שהציבור לא יעמוד בהן; אנו חייבים להתחשב גם במציאות החברתית ואפילו מצד העיקרון: אי אפשר לומר, שהמסורת בכללה מבחינה בין הגיי הלוע וסדק הקול, ולכן גם אנו מבחינים בהם. האם כל המסורות נוהגות באותה שיטה? האם לא הגיעו לידינו מסורות שלא קיימו הבחנות אלו? לפיכך אינני יכול לצערי, להצטרף להצעות המפליגות בעניין זה.

הא' רבין: אני רוצה להודות לא' דותן על המחקר הטקסטואלי הנרחב והמעמיק שהוא ביצע. הוא הרחיק לכת עד כדי כך שהוא כמעט בדק, כמו בתורה, האם יש לראות כוונה בהקדמת עניין ה"רגע", כי זה הדבר החשוב ביותר? למעשה זה היה במקרה הנושא הראשון שניגשנו אליו, ולא מפני שמייחסים לו חשיבות עליונה. אשר לטענתו, שבטעות אנו אומרים שבעיני הקהל ה"רגע" מייצג את דעת האקדמיה, ערכתי משאל בין כמאה אנשים, שדיברתי אתם בהזדמנויות שונות. מצאתי שהרוב הגדול, אולי 80%, היו בטוחים שהחומר הזה נכתב על ידי האקדמיה או לפחות מקבל את הסכמתה. אני רוצה להביע בהזדמנות זו את הערכתי לכך, שבזמן האחרון חל שיפור ניכר בתכנית הזאת.

אני רוצה להזדקק לשלושה נושאים שהעלה הא' דותן. הוא מתנגד לכך שרוצים לעודד את חברי האקדמיה לכתוב בעיתונות. גם אני אינני חושב לנכון שחברי האקדמיה, וזה כולל גם אותי, יביעו דעה בענייני לשון בשם האקדמיה. אני עצמי מביע דעות, שודאי רבים מחברי האקדמיה אינם תומכים בהן, אבל אני נזהר שלא לחתום: חבר האקדמיה רבין. אבל אם עושים מחקר טקסטואלי, יש לו גם הקשר; כי בסעיף האלי התייחסת, המזמין את חברי האקדמיה לכתוב לעיתונות, כתוב ש"רצוי שהאקדמיה תגיב בעיתונות על המתפרסם בעיתונות בשמה שלא כהלכה בעניינים שהיא אחראית להם וכן על ערעורים על החלטותיה". וכאשר מבקשים את חברי האקדמיה לכתוב, זה מתייחס לאותו עניין. אין האקדמיה יכולה להגיב על כל דבר. טוב היה אם חברי האקדמיה, כאשר הם קוראים דברים כאלה, יכתבו לעיתונים ויעמידו את הדברים על תיקונם, יגידו שהאקדמיה לא החליטה כך, שזה לא הובן כראוי. אולי כדאי שיצאו מגנים על החלטות האקדמיה שהם שותפים להן. אנו גוף דמוקרטי, וכאשר מתקבלת החלטה, גם אם היא לא מתנגדים, צריך המיעוט לתמוך בהחלטה.

הא' דותן עמד על החשיבות של פעילות האקדמיה בנוגע ללשון העיתונות. אני רואה זאת כדבר חשוב ביותר. יש לי שתי הערות. אני מודה לא' איזק על דבריו, שהעמידונו על כך שהעיתונים אינם אוהבים לקבל חומר שהוא שווה לכולם. כדאי להציע הצעה פרטית שלי, שכמה מחברי האקדמיה, אשר יש להם קשר לעיתון כלשהו, יכתבו אחרי ישיבות המליאה באופן אישי, בסגנון אישי, על דברים הנראים להם חשובים בהחלטות של אותה מליאה, כך שהחומר יהיה אישי יותר ויבוא מאדם שאפשר לזהות אותו, ולא דווקא מהאקדמיה. אמנם הייתי מציע שהחברים שלבם ידבם לעשות זאת, גם יראו את מה שהם כותבים, לפחות למזכירה המדעית, ויתיעצו לוודא אם כיוונו לדעת האקדמיה, ושזכרונם לא הטעה אותם, כדי שמה שייאמר יהיה מדויק.

אם אנו רוצים להתערב בלשון העיתונות, ויהיה זה רק עם סוכנות "עתים", שזו כנראה הדרך הטובה ביותר, הדבר מחייב אותנו למעשה לחשוב מחדש על ההצעות בדבר הקמת מסגרת מיוחדת. אינני רוצה לקרוא לזה "אגף". דיברנו היום על "דסק". אולי לקרוא לזה "שולחן כתיבה"? את העבודה שדורשת ערנות מתמדת - כינוס הוועדה, שאלות, בירורים - אי אפשר להטיל על מזכירות האקדמיה, שהיא קטנה, ויש לשבח אותה שהיא מתמודדת עם העניינים העומדים לפניה. אי אפשר להטיל עליה יותר.

לכן אני מציע לחשוב מחדש על השאלה. אולי גם לכמה עניינים אחרים ניתן למנות מזכיר מדעי - אולי לא היום, אלא כאשר ירווח לנו גם מבחינה כספית - מזכיר מדעי שיעסוק בדברים אלה, ולמנות לידו ועדה קטנה ליעוץ בעניינים מיוחדים. אמר הנשיא, שמה שאנו מציעים זאת עבודת האקדמיה הרגילה. אם מותר לי לומר, אין זו בדיוק עבודה רגילה של האקדמיה. עבודת האקדמיה היא בקביעת כללים, בעבודה לקראת קביעת הלכות במלים, במונחים, בדקדוק, והיא איננה מתבטאת בהוצאת דברים החוצה. בקרבנו יש הרגשה שהאקדמיה איננה יוצאת מספיק לקהל. יש כאן הצעות מפורשות, שאפשר עוד להוסיף עליהן, בעניין מה נקרא יחסי ציבור, או השפעה על הציבור. בצאתה אל הציבור האקדמיה איננה בית־משפט או בית מדרש הקובע את ההלכות, אלא היא גוף משכנע, גוף המנסה להשפיע על הקהל. אינני חושב שאת הצד הזה אפשר לבצע על ידי אותו מנגנון שיש לאקדמיה היום, מה גם שמי שעוסק בדברים אלה צריך ללמוד את המלאכה. אני מתאר לי שיהיו קשיים במלאכה הזו. כדאי שיהיה אדם מיוחד לכך. אני מקווה שגם החברים יקדישו עצמם לעניין זה.

אני בא לסעיף האחרון - עניין הסקר. אני שמח שהכול מסכימים שהסקר נחוץ. מה הקשר בינו לבין הפסיקה של האקדמיה - עוד אעמוד על כך. אני רוצה להקדים ולומר שאי־אפשר לבצע סקר כזה בכוחו של אדם אחד או של כמה אנשים פרטיים. יש כאן עבודה עצומה, שתהיה יקרה. צריך להביא לידי העסקת תלמידים באיסוף החומר, אולי בעבודת מחשב. הרעיון של הוועדה היה, שכמה מן המחלקות לעברית באוניברסיטאות השונות ישתפו פעולה בעניין זה, יחלקו ביניהן את העבודה ויבצעו אותה יחד. הצענו גם הצעות מעשיות, איך הדברים יכולים להיעשות בלי שיכפו על העושים שיטות שוות ואחידות. יש צורך בשיתוף פעולה ובכוחות מאוחדים של כמה אנשים בתוך הגופים האוניברסיטאיים, יחד עם תלמידי מחקר. אפשר לחלק את החומר גם במסגרת עבודת גמר ועבודות דוקטור. אפשר להגיע בהוצאות צנועות להרבה מאוד. אבל חשוב שהמפעל הזה ייעשה תחת חסותו של גוף שאיננו מזדהה עם אחת האוניברסיטאות. מה שביקשנו זו ברכתה של האקדמיה, עידודה, שמה של האקדמיה. שהכול ידעו שעבודה זו נעשית בהסכמתה של האקדמיה, שהיא סומכת את ידה עליי.

אני רוצה להודות לנשיא שהזמין את המורים. זו הייתה ישיבה קשה, כי השתתפו בה חברים שחשבו כי כופים עליהם שיטות. היה קשה להוכיח שזה לא כך. המטרה של האי־בניינים הייתה לכנס את האנשים להידברות. ההידברות הייתה בסופו של דבר טובה. היה רצון להמשיך בהידברות. ההצעות שהוצעו, שנתחיל בתכנית חלוץ בפינה קטנה, מעלות בי את החשש שנגיע לאותו מצב של חוקר סוציולוג ישראלי, שיצא לצרפת ובילה שעתיים בשדה התעופה עם צרפתייה נחמדה, ואחר־כך כתב, שמחקרו מראה, שהצרפתיים הן גיינגיות, יפהפיות ואוהבות ישראלים. אי־אפשר להגיע לתוצאות אם לא עושים מחקר בממדים הנאותים. יכול להיות סקר חלוץ, אבל גם זה מצריך ממדים ושיתוף פעולה.

אינני מדבר כאן על הערך המדעי שבהכרת הלשון הכתובה. אני מדבר מתוך ניסיון. הייתה ועדה לשימושי לשון, והיא פעלה עד שנת התשל"ג. ועדה זו סבלה בדיוניה מהעובדה שבכל פעם שהועלתה שאלה, איך בעצם כותבים, לפני שיקבעו איך צריך לכתוב, שמא הדרך שבה כותבים היא טובה, לפי המושגים שלנו - לא היה לנו חומר. אילו היה מונח לפנינו אוסף עובדות, שעליהן אפשר היה לבסס את החלטותינו, היינו יכולים להגיע להחלטות ברורות ויעילות.

ואל תגידו שהאקדמיה איננה נוהגת כך. אני רוצה לשבח את ועד הדקדוק, שכאשר הוא הגיש לנו הצעות על משקלים או על נטייה של שמות, הובא גם חומר הנמצא במילונים, חומר רב שנאסף לקראת הדיון. האם כל העבודה הזאת הייתה מנוגדת לאופי עבודתה של האקדמיה? בבואנו לדון על נושאים כמו ענייני תחביר ושימושי לשון, אנו למעשה בוחנים קבוצה של עובדות. זוהי השיטה. איש איננו מציע, שאם נמצא שכל סופרי ישראל כתבו "יש לי את הכבוד", אז נחליט שזהו הכלל בעברית. אנו יודעים יפה, שאת הנורמות ואת

ההחלטות צריך לבקש מהמליאה, ולא מן האנשים האוספים את החומר. מדובר באיסוף חומר שיקל על דיוני המליאה והוועדות של האקדמיה. האם בכך אנו עושים דבר בלתי מקובל? אלא שאנו רוצים לעשות זאת בצורה נכונה ואמינה, בצורה מתוכננת מראש, ולא בחיפזון בשעת הדחק.

הא' ברודא: הוועדה עשתה בלי ספק עבודה חשובה. הלוואי ויתגשמו רוב המלצותיה. אבל הייתי רוצה לעמוד על שני דברים.

לעניין מעמדה של האקדמיה בציבור: אני חושב שמגזימים בנוגע לאותן הערות של גלגול ששומעים במקומות שונים. זוהי תופעה מצומצמת בערכה גם באופיה וגם במקורותיה. וכמובן, אינני מדבר על דברי הבל כמו אלה שנשמעו באחד הראיונות בזמן האחרון, שהמינויים לאקדמיה הם מינויים פוליטיים. בדרך כלל, החלטות האקדמיה נקלטות ומתקבלות ברצון. לדעתי, אין מקום להרגשת נחיתות בעניין זה. ואולם מעמדה של האקדמיה בציבור הוא פונקציה של מעמדה של האקדמיה בעיני עצמה. מעמדה והשפעתה של האקדמיה יכלו להיות גדולים הרבה יותר אילו הייתה לחבריה התודעה שהם ממלאים תפקידים ביעילות, ולא רק מתוך חובה ובאקראי. אבל עובדה היא שהאקדמיה כנראה מוכנה להסתפק בעמדה של צניעות ודלות, תרתי משמע, הן בהיקף הפעולה והן בתקציב. אולי יש מקום להתפעל מן ההספק של האקדמיה גם לנוכח האמצעים הזעומים שהמדינה מעמידה לרשותה. אבל טעות היא להתפעל מהיקף עבודתנו ומטיבה.

בוודאי יש צורך להרחיב. אבל הגדלת התקציב דרושה לא רק להרחבה אלא אף לביצוע נאות של העבודה בהיקפה הנוכחי. בתקציב מתבטאים ההשגה והיחס הרשמיים לעבודת האקדמיה. העובדה, שלחברי מועצות וועדות ציבוריות, למוסדות ממלכתיים וכמו-ממלכתיים, רואים לנכון לשלם שכר 'ביטול זמן' - בניגוד לנוהג לגבי מליאת האקדמיה וועדותיה - מעידה על ההשגה והיחס. בתנאים הקיימים - בכל בחינותיהם - קשה לייעל את עבודת המליאה ועבודת הוועדות, אם כי יש צורך חיוני להרחיב את התחומים ולהוסיף ועדות חדשות ולאפשר לחברים למלא את תפקידם לא רק בבואם לאקדמיה אלא לפני בואם. בסופו של דבר הלא עבודת האקדמיה עומדת על עבודתו של היחיד, איש האקדמיה, בשעה שהוא מכין - או חייב להכין - את 'שיעורי הבית'. דבר זה משתקף, לטוב או לרע, בעבודתו. בהסדרים הארגוניים הקיימים לא ייתכן כמעט להכין ולהתכונן באופן הגון לישיבות הוועדות והמליאה. וכל החומר הרב שאנו מקבלים מן הוועדות אפשר, במצב הנוכחי, להשליכו לסל או לדפדף בו, אבל אי-אפשר לעבוד בו עבודה של ממש.

אם אנו מתכוונים לעבודה רצינית, יש למנות ועדה קטנה, אולי בשיתוף עם משרד החינוך, אשר תציע מודוס ארגוני-כספי שיאפשר עבודה טובה יותר. הבסיס, לדעתי, צריך להיות הנוכחות בפועל במליאה ובוועדות, והעבודה על החומר המתקבל בבית, ולא עצם החברות באקדמיה.

הא' אורבך: זה לא שייך לסדר היום. זה לא נוגע לעניין שאנו דנים בו.

הא' ברודא: בכל הכבוד, ועם כל אי-הנעימות לדבר על דברים מסוג זה, לדעתי זהו עניין יסודי שנוגע לא רק לאפשרויות העבודה והביצוע של המלצות הוועדה, אלא להמשך עבודתה והתפתחותה של האקדמיה.

ועוד דבר: עם כל התפוקה הגדולה של האקדמיה בתחום המונחים שכולם חשובים אך רבים מהם מונחים שאיש מאתנו, סתם יהודים פשוטים, לא ייזקק להם, אין ועדות המתחבטות באפשרויות הביטוי של המרייבה והניתוח, בפיתוח הניב והצירוף. הוצע על ידי הוועדה סקר. סקר הוא חשוב ונחוץ, אבל הוא עניין ממושך, המחייב הכנה והשקעה מרובה. אבל גם במצב הקיים, ובלי לשלול את הסקר, מדוע לא ניקח עשרה עיתונים,

עיתוני חול ועיתוני שבת, בתחומים שונים של עיון, פובליציסטיקה, ספרות, ביקורת, וכן חמישה-שישה ספרים, כולל תרגומים, ונלמד מהם גם על השיבושים הטעונים תיקון, ועל קוצר היד והסכנות שיש לפעול נגדם, וגם על ההישגים, על מה שחידשה ומילאה העברית של עשרים-שלושים-ארבעים השנים האחרונות.

סבורני שאפשר להתחיל בעבודה "באמצע", בלי לחכות לסקרים. אך אולי סימפטומאטי הוא שבין כל הוועדות החשובות דווקא הוועדה לתקנת הלשון נתבטלה. ואותן הוועדות שאני מתכוון להן, שהיו צריכות להיות במרכז ענייניה של האקדמיה, אף לא היו קיימות. כאן לא רק שאלה של לשון נורמטיבית, אלא לעתים הדבר נוגע לעצם יכולת הביטוי. פלא תחיית העברית מוליך אותנו שולל. כל אחד מאתנו אולי יכול לומר: אין לי כל קושי, אני יכול לבטא כל מה שאני רוצה בעברית. העברית היא שפה יפה ועשירה, אבל היא גם דלה וכבדת-פה. והרי ברור שלא ייתכן כי לשון שהייתה דחוקה בתחומים מעטים ומוגדרים תתחיל לחיות ולנשום במלוא ריאליה בכל התחומים, ומבלי שיהיו כישלונות, ובלי שתהיה התנכרות ליסודות ולשורשים. ואני אינני מבקש שאיבה מתמדת בכל דבר מן המקורות; יש צורך בהרחבה מתמדת, לפי צורכי המחשבה המודרנית, אבל ברוח העברית ובדרכיה.

יש לפתח נשמה בעבודתנו. ויש לטפל במה שכואב. לפני כל סקר, כדי שנדע לפני מה אנו עומדים, יש לחרוש חריש ניסיוני בלשון העיתונות ולשון הספרות, מקור ותרגום, הן בתחום הדיסקורסיבי ובמחשבה המדינית והן בתחום הספרות היפה. יש לאסוף מה שהושג, ולרשום מה שחסר - וחסר לכולנו. מי שיאמר כי אינו חסר כלום, אינו יודע מה הוא סח.

אילו ראתה האקדמיה דרך לבנות את עצמה מסביב לעניין מרכזי זה, היא הייתה זוכה לתהודה אחרת, ולהשפעה של ממש. ברור שלא יספיקו לכך חברי האקדמיה. יהיה צורך למשוך לוועדות ולוועדות-המשנה מן האנשים המסוגלים לסייע בתחומים השונים. ויש להזדרז. דומני כי במצב הקיים של בית-הספר שלנו, כשאתה רואה את רמת המורה הממוצע ורמת התלמיד הממוצע של בית הספר ואת הרגישות הנמוכה ללשון בציבור, החשש הוא כי בעתיד - הלוואי ואתבדה - לא רק שלא יהיו מועמדים ראויים לאקדמיה, אלא גם לא יהיו מועמדים לכתוב עברית.

הא' בר-אשר: ברשותכם, אני רוצה לומר כמה מלים.

הדו"ח של הוועדה מתחלק לשני חלקים: ממצאים ומדיניות. אעיר על כך כמה הערות. נאמר לפני כן, שאין לקשור את שאלת הנורמטיביות לסקר.

קראתי הרבה מישיבות האקדמיה וראיתי שחלק מהנימוקים של המשתתפים מבוסס, למעשה, על כל מה שכל אחד אומר. כל אחד מנמק זאת בהרגלי האמירה שלו, ואלה רחוקים הרבה פעמים מהאמת הכללית. ההולך לעיתונות המדעית העוסקת בעברית החדשה ימצא משפטים שמעולם לא שמע אותם, ומעולם לא ראה אותם כתובים באיזה מקום, והם מופיעים רק בדמיונם של חלק מהכותבים. הסקר יכול לתת תשובה לחלק מהממצאים המדומים והאמיתיים שחלק מהעוסקים בעברית החדשה מביאים.

אשר לקשרים עם משרד החינוך והתרבות, יש בסעיף זה שני חלקים: מה אמרה הוועדה, ומה אמר משרד החינוך, כלומר מה שהוא לא עשה; המשרד לא בא, לא המנכ"ל של המשרד ולא יו"ר המועצה הפדגוגית. דבר זה מבטא את היחס של משרד החינוך לנושא של הלשון העברית. עד לפני שנה היה מפקח בחצי משרה. היום אין מפקח ללשון העברית. היחס לא מתבטא בכך אם יש מפקח או אין, אלא גם בדרישות. בבחינות של בית-מדרש למורים יש שורה שלמה של תקנות. לפני בחינה מועברות הנחיות המבטלות את התקנות הקיימות לקראת הבחינה. למרות שיש ללמד סעיפים אלה, אומרים: השנה לא נקיים בחינות עליהם. זה אמור לא רק לגבי עניינים פשוטים כמו שווא נע או מבטא הגרונות אלא גם באשר לגופי תורה.

היחס של משרד החינוך הוא יותר חמור מכפי שזה בא לידי ביטוי בדו"ח הוועדה. אם האקדמיה יכולה לחדש את הדו"שיח עם משרד החינוך - יש לכך חשיבות. בעיני הרבה מן הדיון הוא בלי בעלה-הבית. בעלה-הבית על הלשון החיה הם אנשי משרד החינוך ואנשי אמצעי התקשורת.

לשאלת המבטא - הייתה כאן בקשה לקבוע שלושה סוגי מבטא: מבטא מתוקן, מבטא מדוקדק ומבטא למופת. לדעתי אין להתייחס מן המבטא למופת, שכן נתעוררה תנועה גדולה של בעלי קריאה. פעם היו בעלי-קריאה ביחס של אחד לאלף, והיום היחס הוא אחד למאה. אלה המתקיימים מן המבטא כדאי שידעו שיש אנשים שלא התייחסו. במקום שיש יחס רציני למבטא, אפשר בהחלט להגיע לתוצאות טובות. הרבה פעמים מהציבור היושב כאן יוצא הזלזול בדברים יפים ונכונים. נגד אווירה זו רציתי לצאת ועל כך ביקשתי להעיר.

הא' פורת: מבקש אני להפנות את המליאה הנכבדה לסעיף ו', 3, של הדין-וחשבון של הוועדה לעברית בת זמננו, וזו לשונו: "נראה לוועדה שרצוי שהאקדמיה תוציא לאור בהקדם קובץ הכולל את כל החלטותיה בענייני העברית בת זמננו". עד כאן. ואני מבקש מן החברים לעיין בתגובה של מנהלת האקדמיה לדברים האלה (נספח ג', מיום א' בשבט התשמ"א), וזו לשונה: "המנהלה החליטה שראוי לרכז בקובץ מיוחד אותן החלטות האקדמיה בענייני הלשון..." עד כאן.

תנו דעתכם, כאן נאמר "בענייני העברית בת זמננו", וכאן נאמר "בענייני הלשון". ולא לחינם. מתקבל רושם ברור שמדובר בשתי שפות שונות זו מזו. הוועדה כמו באה לומר לנו שלא נבראה האקדמיה אלא בשביל מה שקרוי "העברית בת זמננו". והמנהלה באה להזכיר לוועדה שהאקדמיה היא אקדמיה ללשון העברית... ונראה לי שצדקה המנהלה מאוד בדבריה, ש"הצעת הוועדה להקים 'אגף לעברית בת זמננו'... פירושה להקים אקדמיה בתוך האקדמיה", כי במקום שיש כמין עברית בצד הלשון העברית, יש אקדמיה בתוך אקדמיה. ותמה אני על הוועדה, מה ראתה לקיים "בבתי-הספר את המבטא הקלאסי, שקוויו העיקריים הם חיות ועייף" וכי (סעיף ה, 2): אילו היתה הוועדה נאמנה לשיטתה היה לה לבטל את המבטא הקלאסי... הנה אנו רואים, למשל, שבהנחייתו של בלשן דגול אחד, פרופסור גדול לבלשנות, חוקרים את המבטא של תלמידי בתי-הספר של צפון תל-אביב, ורואים, למשל, שהמלה "חשבון" יש לבטאה "חז'בון" לפי מבטאם... ואל יאמרו לי שהחקירות האלה לא נועדו בסופו של דבר להעמיד את "מבטא אוקספורד" הישראלי, כי בכגון זה אין לך תיאור שאינה משתמעת ממנו המלצה.

ועוד אנו מוצאים בדברי הוועדה בזה הלשון (סעיף ב, 1): "התיזה שמבקשת הוועדה להביא לפני האקדמיה היא: עד כה היתה הגישה, איך להחיל את המבנה ואת הצורות של העברית הקלאסית על העברית שלנו (ההדגשות שלי), הרי מכאן ואילך עלינו לפקח על התפתחות העברית בדורנו". עד כאן.

נמצאנו למדים אפוא שהעברית הקלאסית אינה העברית שלנו, אינה העברית של האקדמיה... ומכאן דרך קצרה להבין, כי "לפקח על התפתחות העברית בדורנו" אין פירושו אלא להסיר כל פיקוח מעל העברית, ולבטל את הנורמטיביות, להרחיק ממנה, להתרחק מן ההשפעה המשחיתה - רחמנא לצלן - של העברית הקלאסית על העברית בדורנו, וזאת, לפי דעתי, התיזה העיקרית של הוועדה - להיפטר מן הנורמה הקלאסית. ברור הוא שלפנינו מסמך נגד הנורמטיביות ובגנותה, ומי שאינו מבין זאת אינו מבין את המסמך הזה. בהמלצות הוועדה להכניס "תיקונים" ב"רגע של עברית" נאמר (סעיף א, ד, 2 - צ"ל: א, 4, ב) שראוי כי "תובלט הגרסה הנכונה; הגרסה המשובשת תחיה טפלה". לכאורה גישה נכונה היא; ראוי ללמד את הגרסה הנכונה, במה דברים אמורים; אילו לימדו בתי-הספר שלנו מלכתחילה את הגרסות הנכונות; אילו לימדו "עשה", לא היה צורך ממילא ב"לא תעשה". אבל במצב כפי שהוא אין דרך אלא לומר עשה כך, ואל תעשה כך; אל תאמר כך, אלא

אמור כך. וכך היא דרכם של מתקני הלשון תמיד. ועוד נאמר שם (א, 2): "הועלתה גם השאלה אם דרך זו של העלאת שתי צורות, הנכונה והמשובשת, בשידור היא הנכונה, משום שרבים מבין המאזינים עשויים להחליף את הנכון במשובש". עלי לומר שתירוץ שכזה עדיין לא שמעתי. שהרי הטענה לכאורה נגד "רגע של עברית" היא שמלמדים אותנו עברית טובה ואוסרים עלינו לומר כך וכופים אותנו לומר כך. הכול מבינים מה מבקשים לעקור ומה מבקשים לקיים, ואין כל חשש טעות בדבר הזה; על כורחך אמור, מן הסתם יש מי שלא נוח לו שפוסלים את הגרסה המשובשת...

הוועדה מציעה לנו להרחיק מן הנורמטיביות. ואם תשאלו ותאמרו, לפי מה ומפי מה נחיה? הוועדה ראתה להרגיע אותנו: נעשה לנו סקר; נמתין עד שיהיה לנו סקר; לכשיהיה לנו סקר, נדע היאך נעשה (סעיף ב). ובינתיים לא לכאן ולא לכאן. גבירותיי ורבותיי, כשבאים להמליץ על משהו, להביאו במקום דבר אחר, צריך להביאו מיד, לתת תשובה לאלתר - איך אפשר לבטל דבר שכזה ולא להציע אחר תחתיו? מכאן שכל רעיון הסקר אינו רציני; אין הוא בא אלא להסוות את הכוונה האמיתית.

נראה לי שרעיון הסקר הזה כל כוונתו לערער את סמכותה של הגישה הנורמטיבית של הנורמה הקלאסית, של הלשון הקלאסית. ולפי דעתי אסור לאקדמיה לקבל תחת חסותה מפעל שכל כוונתו לחתור תחתיה עצמה, לערער את דרכה שלה. אם רוצה מישהו לעשות לו סקר, יעשה לו סקר, אל יערב בזה את האקדמיה.

גבירותיי ורבותיי, החזות הקשה ששמענו מפי הא' בריודא נכונה מאוד, כי הנה באו ימים והחינוך שלנו קבור באדמה. הילדים אינם יודעים לכתוב. אין כלים לעבודה החשובה של הוראת הלשון והכתיבה. מלמדים בלי כלים. הכול סתור ופרוץ. הכול מותר. המורים אינם יודעים מה כן ומה לא. בלבול גמור שורר בכול. ואין מבינים שבמצב הזה הנורמטיביות היא עוגן ההצלה האחד; שאין קריטריון אלא הנורמה הקלאסית בלבד, אפילו כשהדברים אמורים במה שקרוי "רמות לשון". כי לפי הנורמטיביות בלבד אפשר לדעת איך סרים ימין ושמאל ל"רמות" אחרות, מה "גבוה", מה "בינוני" ומה "נמוך" - אם אני מקבל לצורך הוויכוח את המינוח הזה. בכלל, כבר ראינו שלא באה המלה "גבוהה" אלא לתת אבק של פסול ודופי בעברית הטובה והתרבותית. נעשים כאומרים לנו: "מי שרוצה לכתוב עברית גבוהה (קרי: עברית טובה ונכונה) דווקא - יעשה כן; ילכו להם הללו בשם לשונם, ואנחנו..." - וכך מעלים מס־שפתיים לכתובה נאה של תרבות עברית, אבל אין פוסקים מלחתור תחתיה בכינויי גנאי כגון "גבוהה".

שמח אני שהא' דותן עמד אף הוא על כוונת המסמך הזה, אף על פי שדבריו היו מעודנים יותר מדבריי. מן הסתם הוא מנוסה יותר ממני. ואני מבקש שהמליאה תיתן את דעתה על המשתמע מבין השיטין של הדין-וחשבון הזה של הוועדה לעברית בת זמננו. יש כאן לפי דעתי מזימה נגד דרכה של האקדמיה עד כה, ונגד דרכה של העברית בכלל.

הא' אורבך: אני מבקש להפסיק עכשיו את הדיון. הייתה לנו ישיבה טובה. שמענו דברים חשובים. יש חברים שיש להם מה לומר. אין טעם להגביל אותם בזמן. זהו דיון עקרוני ויסודי. יהיה המשך לדיון.

הא' מורג: יש לי בקשה אישית. היות שלא אוכל להשתתף בישיבה הבאה, אבקש לתת לי שלוש דקות להתייחס לכמה מהדברים שנשמעו.

הא' בן־חיים: ארבעה חברים ביקשו את רשות הדיבור. אם נקבל את ההצעה של הא' אורבך, החברים צריכים לדעת שלא נוכל להקדיש את כל הישיבה הבאה לדיון בנושא הזה, כי על סדר היום גם נושאים אחרים. או שאנו מחליטים להמשיך את הישיבה עוד עשרים או שלושים דקות, או שנפסיק עכשיו. אני רואה שהדעה הכללית היא להפסיק את הדיון.

הא' אורבד: אם יש נושאים שוטפים ודחופים, מן הראוי שיובאו בישיבה הבאה. המשך הדיון בנושא שדנו בו היום איננו מוכרח להתקיים בישיבה הקרובה. אין כאן עניינים אופרטיביים מיידיים. זהו עניין עקרוני שלא נדון כמותו באקדמיה במשך כל השנים. הוא ראוי לדיון ממצה. מבקש אני שהמשך הדיון לא יהיה בישיבה הקרובה אלא שתיקבע לכך ישיבה מיוחדת שנדע עליה בעוד מועד.

ד.

הא' אירמאי: יש עניין דחוף שאיננו סובל דיחוי, והוא - אישור המילון למונחי מתמטיקה. אם המליאה לא תאשר זאת היום, אנו עלולים להפסיד כסף על ההדפסה. לכן דרוש אישור המילון היום.

הא' בן-חיים: אינני בטוח שנפסיד. אנו עומדים להחליט על מונחים, החברים ירצו לדון בהצעות. אי אפשר להצביע בלא דיון כראוי. ב-8 באפריל תתקיים ישיבה של המליאה ונוכל לקיים בה את הדיון ולאשר את המילון. אני מבין שיש הסכמה להפסיק עכשיו את הישיבה. ארבעה חברים נרשמו לרשות דיבור, והם ידברו ראשונים בהמשך הדיון. החברים הם - האדונים בנדויד, מורג, מירסקי וצרפתי.

הא' מורג: לא אוכל להיות בישיבה הבאה.

הא' בן-חיים: דברך יישמעו בישיבה אחרת. אני מבקש להודות לחברים. דיברנו על עובדי האקדמיה ועל המזכירות המדעית שלה. ראויים הם לתודתנו על חלקם החשוב בעבודת האקדמיה, ואם לא הצלחנו לעשות יותר, לא בהם האשמה אלא ביכולתנו החמרית המצומצמת.

הא' אירמאי: אני חוזר ומבקש את החברים לאשר היום את המילון. אם ההדפסה של המילון לא תיעשה בימים הקרובים, אנו עלולים להפסיד 80 אלף לירות. מדובר בסך הכול בארבעה מונחים, ובהם שניים שהאקדמיה אישרה בעבר, כך שהאישור הוא למעשה פורמאלי. אני מבקש מהיור' לשאול את החברים אם יש להם הערות. אם יהיה ויכוח ארוך, נפסיק; אם לא תהיינה הערות - נאשר.

הא' רבין: אני מציע שנאשר את המילון בשלמותו, חוץ משתי המלים שעליהן יש דיון. בסוף יוסיפו אותן.

הא' בן-חיים: לא פעם אישרנו מילון זולת המונחים שהובאו לדיון. אפשר להתחיל במלאכת ההדפסה של המילון. נאשר את פרק ג' במונחי המתמטיקה (האותיות Q-I), חוץ מאותן מלים שהובאו היום לדיון.

מונחי המתמטיקה (האותיות Q-I), מלבד ארבעת המונחים שהובאו לדיון וטרם נדונו - אושרו.

הא' בן-חיים: אני מודה לכם ונועל את הישיבה.